

შინაარსი

ჟურნალ „ჯეჯილი“-სა.

I. ჩემი წისკილი სჯობია! (სურათი)	2
II. ქართლი დაემხო, აღვადგინოთ ქართლი გ. ქუჩი- შვილისა	3
III. ჰაე! ჰაე! ლექსი გ. ქუჩიშვილისა	5
IV. მოლოდინი ასრულდა—ბებია ტასოსი.	6
V. რა ვქნა, სწავლა მინდა—თამარასი	9
VI. პატარა ხავსის ამაგი—ელენესი.	11
VII. მურზილკას თავდასავალი ანუ ჯუჯათა სამეფო (შემდეგი იქნება)	14
VIII. კრუხი—ლექსი შიო მღვიმელისა.	24
IX. რა გვიფუტებს კბილებს—ილ. აღხაზიშვილისა	25
X. ირემი (ჩემს ბაჩანას) შიო მღვიმელისა.	33
XI. პატარა ბოშა (დასასრული) თარგმანი ეკ. მესხისა.	35
XII. ნიობე (ზღაპარი) ა. ფ—სი	43
XIII. ქვესკნელის ხალხი და მზის შავი სხივები ილ. აღ- ხაზიშვილისა	46
XIV. დანგრეული ოჯახი (შემდეგი იქნება) ეკ. გაბა- შვილისა	54
XV. დავით კლდიაშვილი—ჩიტოსი	63

ჟ უ რ ნ ა ლ ი

1920 წ. **ჯ ე ჯ ი ლ ი** 1920 წ.

რედაქცია შეეცდება გამოვიდეს წესიერათ და ყოველი დაბრკო-
ლება აიცილოს თავიდან.

თითქმის ყველა ძველი წლების ჯეჯილები იყიდება რედაქცია-
ში და ღირს თითო წლისა 25 მან.

საქმასწავლებლო
ნახატებიანი
ჟურნალი

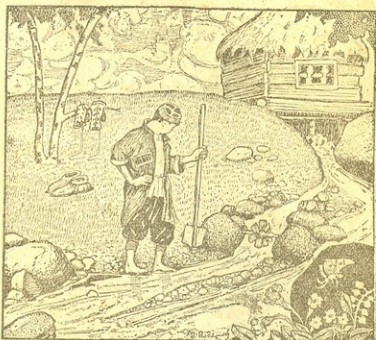
იზარდე მწვანე ჯეჯილოდ,
დაბურდი, გახდი ყანად!

ა. დ.

იანვარი. 1919 წ.

წელიწადი მეოცდამეათეობითი

სტამბა ქალაქთა კავშირისა, პუშკინის ქ., 3.

ჩემი წისკვილი სჯობია!

ქართლი დაემხო!

აღუადგინოთ ქართლი!

1.

იღი, სჯერო უბედურება დაგვატყუდა თავს.

ქართლის ძველის ძველი ქალაქი, ქართლის
გული—დაემხო, განადგურდა მიწის ძვრისაგან.

გორთან ერთად განადგურებულია ძრავალი სოფ-
ლები. დიდი და აუნასდაურებელია როგორც ქონებრი-
ვი სარალი, ისე მსხვერპლი დაღუპულ მცხოვრებლე-
ბისა.

ვინც ცოცხალი ვადარჩა, უღუკაძაუროდ, უბინოდ
დარჩა ცის ქვეშ და სამთრის სუსისაგან აძაგაგებუ-
ლი, სიცივისაგან თვალებსე ცრემლ შეეინული, სხსო-
წარკვეთილი ძეჭეურებს თავის დანგრეულ კერას, მი-
წასთან გასწორებულ სასლ-კარს და გულ-დაფლეთი-
ლი, სასაკლად გამსადებულ საქონელივით ბდავის.

სოვი ქმარს სტირის, სოვი ცოლს, სოვი და-
მას და სოვიც ვაწია შვილებს.

ვინ იცის რამდენი სიცოცხლე მოჭევა ნანგრე-
ვებში, რამდენი ნუგეში და უკანკსენელი, ერთად ერთი
სასოება დაიმარსა მიც.

ვინ იცის...

2385-1-19919

საქართველოს
პარლამენტის
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

საქართველოს
სამთავრო
ბიბლიოთეკა

2.

საერთო უბედურებას მხოლოდ საერთო თანაგრძნობა, მხოლოდ საერთო დახმარება უშველის.

თქვენც ნუ ჩამორჩებით, ჩემო საყვარელო, გულთბილო ბავშებო ამ საკვალდებულო და საქვეყნო საქმეს.

თქვენც გაიღეთ თქვენი წვლილი და დაეხმარეთ ამ თქვენს გაუბედურებულ, განწირულ ტოლ-მეგობრებს, რომლებიც ცის ქვეშ დარჩნენ და ტირილიც კი ვეღარ მოუხერხებიათ, ისე გაეინულან, ისე გათანაკულან სამთრის სუსხისაგან.

უშველეთ ბავშებო თქვენსავით ჩვილსა და უძანკო ბავშებს, მოუწოდეთ თქვენს მშობლებს, რომ მოინადრონ თავისი ვალი სამშობლოს წინაშე.

თქვენ სომ უვარზნართ, თქვენ სომ გისრულებენ თქვენს კარგს სურვილებს თქვენი მშობლები, მამკნლაც აძიულეთ თქვენი სურვილის დაკმაყოფილება და მიეშველეთ, მიეხმარეთ თქვენს უბედურ თანამეძილებს, რითაც კი შეგიძლიანთ.

ქართლი დაეძმო!

ჩვენის ხელით, ჩვენის თავგანწირული შრომითა და გულ-მსურვალე დახმარებით უნდა აღსდგეს იგი! *)

გ. ქუჩიშვილი.

*) შემოწირულება მიიღება „ჯეჯილის“ რედაქციაში (არტილერიის ქუჩა, № 5).

მთაწ
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ჰ ა ე, ჰ ა ე!

აე, ჰაე,! ქორო, ნუ ჰფრენ
ჩვენს ეზოში დილდილასა;
თავს მოვიკლავ, არ გაგატან
ჩემს მშვენიერს წიწილასა.

ჰაე, ჰაე! დაგვეხენი,
ძილს ნუ გვიფრთხობ დილ-
დილასა,
თორემ ცუგას ვერ წაუხვალ,
გაგიწყვეტავს სინსილასა.

გ. ქუჩიშვილი.

მოლოდინი ასრულდა.

ანჯრის მზიანი დღეა. საოჯასო საქმეებით მოღალეული ბებიას ირინე შუადღისას წამოწვა ტახტსე. ამ დღეს რაღაც სიამოვნებას კრძნობდა, მიღშიაც კი იღიმიებოდა.

უცბათ ოთახში შემოვარდა მისი შვილი-შვილი არჩილი, მას თვალები უბრწყინავდა და აღტაცებით შეჰქვიულა ბებიას.

— ბები, ბები, რა ამბავია ქუჩაში, აუარებელი ხალხით საჯსჯა, ვვირიანს, ძღვრიანს, ვოჯვლ ნაბიჯსე სურნა და მუსიკა მოისმის. დროშები ფრიალებენ. ჯარი, მერე რამოდენა ჯარი, რომ იცოდე. ისე კი არა, როგორც თეატრში იციან, ბიძიამ რომ თქვა, ერთი კარებიდან რომ ვადიან, მერე ისევე ისინი მერე კარებიდან შემოდიან. მრავალი, სულ ეოხადები, ლამაზები .. მეც უნდა ჯარში შევიდე...

— ჩემო ბიჭიკო, თქვეი დალაგებით, რა ამბავია. საქართველოს კაი დღეების მოლოდინი რომ არ აგვისრულდა. მართალს ამბობ, გასსოვს აკაკის ჩიტუნია...

— როგორ არა, ბები, აი კეტევი:

ნეტავი ჩიტი ვიყო, ჩიტუნია ზატარა,

რომ ჭიკჭიკით გამოვსოქვა ვნება ჩემის გულისა;

უნახო ჩემი სამშობლოს ბედნიერება ჩქარა
და ვიმღერო სიმღერა შორის გაზაფხულისა!

— აი სწორეთ მკვ კაზაფხულს მოჰყვით დღეს-
სვალ... სომ არ მატყუებ!

— როგორ თუ კატყუებ, დამცა, ბები, გითხრა...
კინაღამ გამჰყელიტეს, მერე ჯარის უფროსმა ხალხს
დაუევირა: ფროხილათ, ემაწვილს არა დაუძავოთ რა,
მომავალი მკათია... მეც კაფუქერ-კამოფუქერ და მი-
ვედი სასახლესთან, იქ სან ერთი ღანაზაკობდა, სან
მეორე... კაი სიტყუებს კი ამბობდენ, მკვრამ მე ვერა
კაფიკერა.. ის კი შემომესმა... სრული თავისუფალი
ვართ... დამოუკ...

— სო, სო, ჩემო ბიჭიკო, სხანს ნატვრა ავკსრუ-
ლებია, დამოუკიდებლობა მიკვიდია...

თქვა ბებია ირინემ და წამოიწია ტანტიდან...
სათვალეები ვაისწორა და შეახერა ემაწვილს თვალები...

— ძერე, ბებია, განა მაისში არ ვიდგენსწაულებო ჩვენი თავისუფლება? მაშინ აკი მითხარი, თუ ჩვენი ხალხი თათრებისაგან და სხარსელებისაგან როგორ შეწუსებული იყვენ და ჩვენმა ძუფეებმა მიგუცეს რუსეთს და ახლა, როდესაც რუსეთი დაინგრა, ჩვენ თავისუფლები კავხდით, ხედავ, ბები, შენი სიტყვები როგორ დაუიხსომე, მკონი, ილიას ლექსიც ცოტათი ვიცი... აი, დამიგდე უური:

მესმის, მესმის სანატრელი
ხალხთ ბორკილის ხმა მტვრევისა!
ღმერთო, ღმერთო, ეს ხმა ტებილი
გამაგანე ჩემს მამულში.

— უოხად, ჩემო ბიჭუნია, აბა ახლაც დამიგდე უური: ჩვენ თავისუფალი ვართ, მაგრამ ჩვენი ქვეყანა ხატარაბა, ვუკლას შეუძლიან დაგუხაროს, დაგუკნიოს, მიწასთან გაგუასწოროს, თუ ღიდი სახელმწიფოები, როგორც მაგალითად ინგლისი, ამერიკა, საფრანგეთი და სხუები დარაჯათ არ ამოგუიდგებიან გვერდში. ახლა ესენი ეტევიან ჩვენ მტრებს: არ გაბედოთ უხვენოთ მაგათი ხელის სლებო. თუ სამართლიანათ მოუქცევით, იმ სახელმწიფოების შიშით ვერაჟინ დაგუხარავს, ვუღარაჟინ გაბედავს ჩვენი ხელის სლებას. აი ხომ გაიგე დღეს რა კაი დღე დაგუიდგა.

ეს 12 იანვარი დაიხსომე.

არჩილი შესტა-შემოტრიალდა და დაიხსა:

ვიცი, ვიცი, ბები, ახლა გაუქცევი და მეც იმათთან ერთად დაუიძახებ: გაუძარჯოს თავისუფალ საქართველოს!

ბებია ტასო.

რა ვინა, სწავლა მიხდა!

ვენ საქართველოში ერთი კვირს
მანც რომ უინუებმა დაიჭიროს,
ვგოდებთ და ვართ შეწუხებული.

ხრდილოეთის კიდესთან მცხო-
ვრებლები კი, მაგალითად რუსეთის ვოლოკდის მას-
რა — სამი-ოთხი თვე განიცდის ისეთ დიდ უინუებს,
რომ სწავლა ემაწვილებს შეხერებული აქვთ, სკოლე-
ბი იკეტება და ხალხს აცნობებენ სწავლის შეხერების
იმიტი, რომ გამოფენენ თეთრ ბაიზადს, რომელსედაც
აღნიშნულია წითელი ასოებით სიცვიის სიმკაცრე.

ზატარა გოგონა ელენე, რომელიც კარვა ხანს
სახლში სწავლობდა, სამთარში მიებარა სასწავლებელ-
ში. ელენე დიდი ხალისით მოჰყვა სკოლაში სიარულს.
ერთ დღით, უურბდლებ აზ მიაქცია უკვე გამოფენილ
თეთრ ბაიზადს და განზარა სახლიდან სკოლაში.

რასაკვირველია, დიდი გაჭირვებით მიაღწია სკო-
ლას; მაგრამ იქ კარები დაკეტილი დაუსუდა. სკოლის
მეკარემ უსაუვედურა და საჩქაროთ უკანვე გაიხტუმრა.

ელენეს ცრემლები მოადგა თვალებსე და გამო-
იქცა სახლისაკენ. უცბათ იკრძნო ემაწვილმა, რომ
თვალებს ვეღარ ასეღს, ეს ესარი დაფორმადიო და
მოჰყვა ვვირილს. გზასე გამჟღეღმა რომ გაიგო მისი
ვივირილი, მიუხსლოვდა და თვალები თოვლით დაუსრი-

სა, სელებით გაუთბო, წამწამები ერთმანეთს დაჭკრო-
ბოდეს. მერე ამ კაცმა დაარიგა: გაიქცე სახლში და
თვალები დია გქონდეს, რომ წამწამი წამწამს არ
მიეკაროს, თორემ თვალებს ისეუ ისე ვუღარ გაახელო.

ელენე გულ განუთქილი სახლში შევარდა და
ტირლით უამბო დედან:

— რა უქნა, სწავლა მინდა! არ მინდოდა მოუ-
ცდენილიყავ, შეკარემ მითხრა, კარგა ხანს ვუღარ
ივლით სკოლაშიო.

დედამ ანუგეშა თავისი გოგონა, სამაკიეროთ
ზაფხულში ისწავლითო.

თამარა.

პატარა ხავსის ამაგი.

ნორსი, პატარა ხავსი სწორეთ
ღუთის წყალობაა შორეულ ჩრდი-
ლოეთის კიდეს მცხოვრებელთათვის.
რაც უნდა ცივად ადგილი იყოს, პა-
ტარა ხავსი მაინც ხარობს.

თითქმის არც ერთ მცენარეს არ
შეუძლიან ასეთი სიცხის ატანა.
ჟერც ერთი ბუჩქი, ჟერც ერთი სე-
ჟერც ისარბებს, რაც უნდა დიდი და მძლავრა იყოს.

ხავსის წვრილ თესლებს ობის თესლივით ფრი-
ნველები ფრთებით აურცელებენ. საკმარისია რომ ამი-
სთანა თესლი ჩავარდეს მხით გამუქებულ ვინუღიან
კლდის ნაპრაღში, რომ იმ წამსვე გაღვივდეს და შეჭ-
ქმნას თოვლში პატარა მწვანე ბალიში. ამ რბილ სა-
წოლში ხარობს და იზრდება სხვა და სხვა მცენარე,
რომელთაც შეუძლიათ გაუძლონ აქაურ სიცხეს. ეს
ხავსის ბალიში ათბობს მცენარეებს. ამხარად ევაჟიან
აქ ევაჟიან პატარა ევითელ ევითელი თავეები და სხვა
წვრილი ბალახ-ბუღასი. მხიარულათ გამოიყურება ამ
პატარა ბაღიდან ბაიას თეთრი ევაჟილი და მოცვის
ღურჯი მარცვლები. ეს მცენარეები იკვებებიან დამ-

ზალათი, რომელიც იმავე სახსის გამხმარ ფოთლები-
დან წნდება.

ამ ეინულისან ქვეყნებში სცნოვრობენ ესკიმოსები.
იმათ არ მოეწონებათ ტუე, რომ სახლი აიძენონ, ან
სის ჭურჭელი კაიკეთონ, ფინსიც კი არა აქვთ მხია-
რული ცეცხლის გასასაღებლათ. მხოლოთ ერთი სა-
სარგებლო მცენარე გაჭევა ადამიანს უკიდურეს ჩრდი-
ლოეთში—ეს არის სახსი. სახსით მოფენილია მწვანე
მინდვრები. ესკიმოსების ბავშვებს ძალიან ასიამოვნე-
ბენ ისანი. აქ მართავენ სხვა და სხვა თამაშობებს
და ჰკრეფენ ერთ გვარ ბალახს საჭმლის შესაკასმა-
ვათ.

როგორც ვთქვით, ესკიმოსებს სახლის ასაძენებუ-
ლი მასალა არა აქვთ: არც ფიცარი, არც კირი, არც
რაიმე იარაღი. მათ მასალას შეადგენს მხოლოთ ქვა
და სახსი. ის კლდის ნამტვრევებს შეაერთის ერთი მეო-
რესედ, გამოაფხებს სახსით დარჩენილ ადგილებს, შე-
მდეკ ბურეკს ქვას და წუაღს და სუდ გადაახსამს. წუა-
ლი სწრაფლ გაიყინება და სახლი მათ აქვთ.

ეს სახლი, რასაკვირველია, არა ჰგავს ჩვენ სახ-
ლებს, ის ბნელი და ბინძურია, მაგრამ მძაფრ ქარი-
საგან ესკიმოსს ძინც იხსნის.

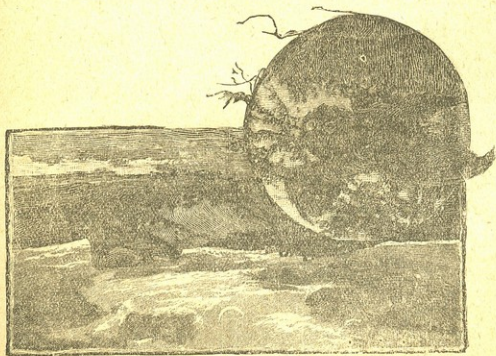
სახსს ესკიმოსი ლოკინათაც სმარობს. მას დას-
ჭრის დიდ ნაჭრებათ, გაახმობს, როგორც ლეიბს გა
შლის ეინულსე და სევიდან გადააფარებს ირძის ან
დბთუის ტუაუს.

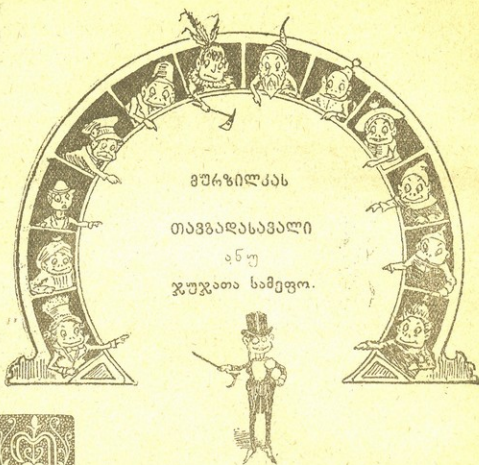
როდესაც ჩრდილოეთს დადგება სამთრის ღამეები,

რომელიც თითქმის ნასევად წელს კრძალდება, ოჯახის ზატონი ანთებს ლამზარს, რომელიც იმავე დროს ბუხრის მაკვირობასაც უწევს, ის ჩაასხამს ქონს ქვაბში და ხავსის ზატარა ბოჭკა ზატრუქის მაკვირობას უწევს. ამნირად იგივე ხავსი ესკიმოსს უნათებს გაუთავებულ კმელ დამეებს, იმის სინათლეში ქალები ჰკერავენ ტყავის ტანისამოსს, კაცები კი სჭრიან და ამხადებენ სხვა და სხვა ნივთს და სათამაშოს ლომთევზის კბილებიდან, ბავშვებიც სწავლობენ სხვა და სხვა ხელსაქმებს და გაფაციცებით უგდებენ უურს, რასაც უამბობენ უფროსები სღვის ცხოველებსე და საკვირველ და სახიფათო ნადირობასე.

ელენე.

მუზიკას
თავგადასავალი
ანუ
ჯუჯათა სამეფო.

ორეულ ჩრდილოეთის გაუვალ ტყეში, კვი-
ძრის გრძელ ფოთლებ ქვეშ, სცნოვრობდა
მსიარული ჯუჯების სასოგადოება.

ჯუჯები მსიარულათ ატარებდნენ დროს, ეკელა-
ფერი მოეპოებოდათ. არაფერი სასრუნველი არა ჰქონ-
დათ. თხილი და სხვა სიღეულობა ტყეში ბლომით
იყო. წებროები და ნაკადულები ჯუჯებს ანკარა წყალს
აწოდებდნენ, ევაჟილნი კი უძსადებდნენ თაჟიანთ წენი-
ღან სურნელოვან სასმელებს, რომელნიც ჯუჯებს ძა-
ლიან უეუარდათ. ეოველ შუაღამისას ეს ჯუჯები შე-
ინაზრებოდნენ ევაჟილების სათესლეში და სიამოვნებით
მიერთმეჟდნენ სურნელოვან ცვარის წვეთებს. სამაგიე-

როთ ამ ჯუჯებს ევაკილებითვის უნდა ეამბნათ კარგი
სღაპრები.

თუმცა ამ ჯუჯებს ეველაფერი უხვათ ჰქონდეთ,
ძანც უსაქმოთ ისინდენ. მთელი დღე ფაცაფუცში იუკუნ:
სან ასუფთავებდენ თავიანთ სადგომს, სან ქანაობდენ
ტოტებსე, სან ბანაობდენ ტვის წყაროებში, ფრინვე-
ლებთან ერთად ეკებებოდენ მშის ამოსვლას; უურს
უგდებდენ ქუსილის ბრუსუნს, რას ჩურსულებდენ ფოთ-
ლები, რას რომავდენ ცხოველები...

ფრინველები უამბობდენ ამათ ცხელ ქვეყნების ამ-
ბებს, მშის სსიკები—თვალგაუწვდენელ სღვებსე,
მთვარე კი მიწაში დრმათ ხამარსულ განმკულობასე.

სამთარში ჯუჯები სცსოვრობდენ ფრინველები-
საგან მიტოვებულ ბუდეებში და ფულუროებში, მაგრამ
როგორც კი მშინი დღეები დადებოდა, გამოვიდო-
დენ ამ ბუდეებიდან და მაშინვე მთელ ტვეს მოედებოდა
მათი ჭევირილი და წრიალი. ისწრიდენ აქეთ-იქით
თოვლის ჰატარა გუნდებს, რომელნიც ქინძის თავის-
ოდენა იყო და აკეთებდენ ნეკისტონა თოვლის გო-
გოებს, ეს მათ მიანხდათ ძალიან დიდათ, რადგანაც
მათსე ხუთჯერ ძაღალი იუკუნ.

როგორც კი გასაფხულის სუნი მოედებოდა ტვეს,
ჯუჯები მიატოვებდენ სოლმე თავიანთ სამთრის ბინას
და ანძლის სათესლეში დაბინავდებოდენ. იქიდან გა-
მოიურებოდენ და სედავდენ, თოვლი როგორ დნე-
ბოდა და შავდებოდა, თსილის სეები აუვაკებსას რო-
გორ იწუობდენ იმ დროს, როცა ფოთლები ჯერ კიდევ

მიძინებული იყვნ თბილ კვირტებში, თრითინა როგორ სედავდა სოროში შორეულ საკუჭნაოდან თავის უკანასკნელ სარჩოს და ტყე როგორ იფოთლებოდა. ისინი იმასაც სედავდენ, ფრინველები როგორ ბრუნდებოდენ თავიანთ ადრინდელ ბუდეებში, რომელშიაც სამთარში სცნოვრობდენ ეს ჯუჯები.

ერთ მოვარინ ღამეს ქველ ტირიფის ქვეშ იხსდენ ეს ჯუჯები და უკდებდენ ეურს, წელის ქალები როგორ მღეროდენ და ქვესკნელ სამეფოს ადიდებდენ.

— ძამიებო, სად არის ჩუენი მურწილკა? დიდი ხანია იმას აღარა ვხედავთ!—თქვა ერთმა ჯუჯამ, რომელსაც ეძახდენ ზანა-წვერას, რადგან ჰქონდა გრძელი ჭადარა წვერი. ის ეველაზე უფროსი იყო, ეველა ზატოვსა სცემდა და ზატოვის ნიშნათ თავსე ეხურა ჭრელი წოწოლა ქუდი.

— რა გნებავთ, მე აქა ვარ!—მოისმა ტრახახული წრიზინი და ხის კენწეროდან გადმოსტა თვითონ მურწულკა, რომლის ძეტი სახელი იყო „ცრუჲენტელა“. ძამიებს თუძცა უუვარდათ მურწილკა, მაგრამ საშინელ სარმცხათ მიანდათ. მართლაც ძალიან სარმცხი იყო. გარდა ამისა, მას ძალიან უუვარდა კოსტაობა: იცუამდა ძეტათ გრძელ ზალტოს, თავსე ეხურავდა ძალალ ძავ ქუდს, ჩექმებს ატარებდა ვიწროს, მუდამ წველით დადიოდა და ერთ თვალსე სათვალეს იკეთებდა და ამითი ამწარტავნობდა კიდევ. სხუებმა კი ძეტი სახელი დაარქვეს „ცრუჲენტელა“.

— იცით საიდან მოვდივარ? სულ შორეულ ეიწულთვან, ჩრდილოეთ, ოკეანიდან! ევიროდა ის.

მის ნაღაპარს აგრე რიკათ არ უჯერებდენ, მაგრამ ახლა კი ისეთი უცნაური ამბავი გაიგეს, რომ ვუკლავ ჰირდაღებული გარს შემოესვია.

— შენ იქ იყავ? მართლს ამბობ? როგორ განხდი იქ?—უოკლავი მხრიდან კვითხებოდენ.

— სულ ადგილათ. მე მივედი სანასავათ ჩემ ნათლი-დედა მელიანთან. ვსედაჟ დიდ სამსადისშია, წასვლას აპირებს თავის დეიდაშვილთან, შავბეწვიან მელიანთან, რომელიც ოკეანეს კლდესთან სულ ახლოს ცხოვრობს,—წამიუვანე მეც, ნათლი-დედაჟ, ვუთხარ.— რა შენი საქმე! გაიუინები! იქ სიციფე არის!—მითხრა მან!—რას ამბობ, ვუპასუხე,—რა დროს სიციფეა, ჩვენ აქ საფხული ვვიდგია.—მართალია ჩვენში საფხულია, მაგრამ იქ კი სამთარია, მიპასუხა მან.

არა, ვიფიქრე მე, მართლს არ ამბობს, არ უნდა ჩემი წაუვანა და ის არის! სმა აღარ გავუცი და ერთბაშათ შევასტი მას შურგსე და ისე მივიძალე მის ბუხუსიან ჯუბაში, რომ თვით ეინუც კი ვერ მიზოვიდა. ძალა უნებურათ უნდა წავევანე. დიდხანს მიფროდით: ჩვენ ტეის იქით, ბეჭრი სსვა ტეეები გავირბინეთ. ბოლოს წინ გადაგვეძალა თვალუწვდენი ვაკე—ღრმა ჭაობებით, რომელნიც მოყენილი იყო ხავსით და სირსჟელით. თუძვა დიდი სიცსე ადგა, მაგრამ ჭაობი ჯერ ისევ გაეინული იყო. ეს სრდილოეთის ჭაობია-ტუნდრა—მითხრა ჩემმა თანამოკსაურმა. რა არის ტუნდრა?—ვიკითხე.—ჭაობია, უძველესი, უფრო ძველს ვინა უიული კუბეებია. იმი-

ქართული
პარლამენტი
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

საქართველოს
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

თი მოყენილია მოვლი წრდილოეთ ოკეანეს კლდეები. ახლა აღბრც კი უნათ შორს ჩემი დეიდაშვილისაგან.

მართლაც ძალე შევდევით ერთ ბუნაგთან, საიდანაც მოდიოდა აურთლებული თევსის და ლემის სუნი. — ხედავ, აქ რა მშენიერი სუნია? ეტეობა რომ მდიდარი ვინმე ცხოვრობს, — თქვა ნათლი დედამ.

დიანახლისმა რომ ვაიგო ჩუენი სმა, ვამოვარდა ვარეთ. დანახა თუ არა თავისი დეიდაშვილი, კისერსე ჩამოკვიდა, სისხრულით არ იცოდა სად დავესვით და რითი გაგკმანინმლებოდა. ეტეობოდა საკუჭნაოები ჭქონდა. ძალიან მდიდარი ეოფილა — ერთი იმისი ჯუბა რა დირდა: მახვი, მოლურჯოთ სცემდა, სწორეთ, განაკვირველი რამ იყო.

ვისაუსმეთ, დავისუენეთ და ვამოვედით სასეირნოთ ზღვის ნაპირას. რომ იცოდეთ, ძამიებო, რა ვნახე! მთებს თვალ გაუწვდენელთ, რომელინც ისე ბჭეუინავდენ, როგორც აღმასები, ტალღები მოაქნებდენ, მოცურავდენ: ხმელეთი, კუნძულები, სასახლეები, სალი კლდეები, რომელსედაც ისსდენ თეთრი დათვეები და ზღვის სხვა და სხვა კველემანები. ეს ვუვლავური ბროლის მინაგვანი ნამდვილი ეინული იყო და მხესე საოცრად ბრჭეუინავდა.

ჯუჯები თავის ეურებს არ უჯვრებდენ... როგორ არ შეეკოთ აქამდის ამისთანა საოცარ სასწაულებსე არაფერი...

— უნდა უსათუოდ ვავეკსავროთ იქითკენ, სადაც ეინულიანი ქვეენებია და მუდამ თოვლია. მოი-

სმა ეოველ მსრიდან სმები: რათ უნდა ვიჯდეო სულ ერთ ზღვილას!

— წინამძღოლათ მე ამომიწიეთ, დაიუვირა მე-რსილკამ, მე ვიცი გსა...

— არა! მოუგეს სიტყვა ძამიებმა, მენ უთავო სარ, ვერ მოგენდობით. ჩვენ წინამძღოლათ უნდა ამოვირჩიოთ ტუხგრძელა კურდღელი; ის დინჯი, დარბაისელია, ცუდით არაფერს არ დაგვარიგებს.— ვაძა, ვაძა, ბიძა ტუხგრძელა-კურდღელი, დაიუვირეს ჯუჯებმა, თან ძაღლა ისროდენ თავიანთ უნინძანინის ქულებს.

ბიძა ტუხგრძელა-კურდღელი, რომელიც წინამძღოლად ამოიწიეს, სქელი მოხუცი იყო. მას საფხულ-სამთარს ჯარის კაცის ქუდი ესურა და ეველას მსედრულათ სალაშს ამღეუდა. თეთრ ულვაშებიანს შემოტუნი კურდღელივით წინ ჰქონდა გამოშვრილი და ამიტომ მეტი სასელი დარქვეს: „ტუხგრძელა კურდღელი“.

— ამისთანა მორეულ მოგსაურობას რომ განიზრანვენ, კარგი მომსადებაც საჭიროა, უნახუნა ახლად ამორჩეულმა წინამძღოლმა.

— ამიტომ, ჩემი აზრით. ჩვენ ვერ შეუდგებით გსას, სანამ თოვლს არ ჩამოჭურის. იმ დროისთვის ეველაფერს მოვამსადებთ.

იმ ღამესვე ის წავიდა ტუის ფერიანთან კვიძრის ევაგილის გამოსართმევათ.

— სად ავირებო წასვლას? ჰკითხა ფერიამ კაოცებით.

— უნდა უცხო სალხი ვნახოთ, ჩვენი თავი ვა-
 ვაცნოთ, უნახესა ჯუჯამ.—სომ იცი შესაძლოა კსა-
 ში შიში და ვაივაგლახი დაგვატყუდეს თავს, ამიტომ
 მინდა რომ თან გვიქონოდა გვიძრის ევაზილი, რომ
 თუ საჭირო იქნება უხინძახინათ გამხვდარეუბებით.

— ეგ კარგა მოგიფიქრებია, სიფრთხილეს თავი
 არ სტკივა, უთხრა ფერიამ:—აი, მთელ კონას გამ-
 ლევი, ევალას განსწავლება.

ჯუჯამ მადლობა გადაუხადა, სურგსე აიკიდა და
 განსწავა იმ მორევისაკენ, სადაც წელის ფერიამ ეკუ-
 ლებოდა—სღვაუნა.

სღვაუნა ის იყო გამოსულიყო თავის ქარვის სა-
 სასლოდან წელის ზირას; ის იჯდა ტირიფის ტოტსე
 და მიფარის სწიფებსე ათამაშებდა თავის აუწერელ
 ძვირფას საუნჯეებს, რომელიც მის ზაწაწა გამჭვირ-
 ვალე სელებში ბრჭყვინავდენ. სღვაუნა სიამოვნებით
 კანკასებდა და არსეგდა აქეთ-იქით ტირიფის ტოტს.

— გამარჯვება, სღვაუნავ! მე მოველ შენთან შენი
 ფესოსაცმელების სათხოვნელათ, რომელნიც ცეცხლში
 არ იწვიან და წებლში არ სჟელდებიან.—უთხრა ჯუჯამ.

— ხა, ხა, ხა! საიკისკასა სღვაუნამ:—ვიცი, ვი-
 ცი. თქვენ გამოსაფრებას ავირებთ, თვესუნებმა შიამ-
 ბეს. ინებე, დაიჭი! და მან სიდან საძოაგდო ტომარა
 სახსე ზაწაწკინა ფესსაცმელებით.

ტუხგომელა-კურდღელმა ტომარა მოიკიდა და
 ზირდანირ თსავი ბინისკენ, გვიძრის ქვეშ, განსწავა.

II.

**როგორ გაემგზავრნენ ჯუჯები მარხილებით
და თოვლ ძვეუ როგორ მოჰყვნენ.**

ჯუჯებმა სამხადისში ვერც კი შეამჩნიეს, როგორ გაიბრა საფხულმა; ზირველი თოვლი რომ სამოყარა ტყეში, გაისმა წერტილის და ცულის ხმა. ჯუჯები აღლიდენ არეის ხეს ქერქს, ასწორებდენ, მერე ზატარა ჯოხებს შეუწობდენ და საუცხოვო თვითსრიალამარხილი გამოდიოდა. მის გამკეთებელნი კმაყოფილი იყვენ თავიანთი ხელობით და მოუთმენლათ ელოდენ როდის შეუდგებიან გზას.

— უ-უ-უ! მოისმოდა ხიდან ბუს ბარტყების ხმა, ჯუჯები სადღაც აზირებენ. უ-უ! სამთრის საღამოს ხყენთან აღარ ითამაშებენ. უ-უ! დედას უნდა უამბოთ!

როდესაც ბუებმა მეორე დილას გაიღვიძეს, ჯუჯები აღარსად იყვენ. ამ დამესვე წასულიყვენ თოვლით გატკეპნილ გზით. მხარულათ მიფრინავდენ თვითსრიალამარხილები, თანაც ცელქი ამხანაგები შეელოდენ, სწეგდენ მარხილს. ჯუჯები გულიანათ იცინოდენ. ჩქარი სიარულით სულს ძლივს იბრუნებდენ. თვალები უბრწეინავდათ. ერთი მეორესე უფრო ევიროდა. მაგრამ ეგვლასე მეტათ მურხილკას ჰქონდა ამბავი.

— რაცა ვარ, მე ვარ. ერთი შემომსედეთ! არა ვარ თუ საქები! კახტათ ვარ გამოწეობილი.

ერთბამათ მოისმა გულდასაწვავი ევირილი. წინა მარხილებში მჯდომმა ჯუჯებმა უკან მოხედეს და —

რს სამინელებს ნახეს! უკანა მარხილი ერთ დიდ სეს
დასტაკებოდა და ორით ქცეულიყო. ეველა შივ მჯდომ-
ნი თოვლში ჩაფლულიყვენ.

ფიცხლავ ამხანაგებმა დაიწვეს თოვლიდან უბედუ-
რების ამოყვანა. ეველანი იწოვეს, მხოლოთ მურ-
სილკა ვერსად ნახეს. ასი ზაწაწა სეჯები ფათორობ-
დენ თოვლში, კაი სანი გაუიდა, სანამ არ მიანგეს
მის ფეხებს, ჯუჯებმა ერთსულოვნათ წასწვდენ ამ
ფეხებს და მასთან ერთად გამოათრიეს მისი ზა-
ტრონიც.

საცოდავი სანახავის იყო მურსილკა თოვლიდან
რომ ამოიყვანეს. სანე გასწითლებოდა და შემწვარი
ვაშლივით დანაოჭებოდა, თაოები უკანკალებდა. სველი
ზალტო სედ მიჭებოდა, სათვალე თვალსე აღარ
ქებდა, ქუდი გასჭელებოდა, მურსილკა ისეთი სა-
ცოდავი და სანახილო იყო, რომ ძამებმა, თუმცა
ეცოდებოდნთ, ხმა მძლავ მოჭევენ სიცილის.

— რას იცინით, რომ იცინით? ამეათ ჭკითს
მურსილკამ—კი არ უნდა იცინოდეთ, უნდა გიკვირ-
დეთ ჩემი მამაცობა...

— მამაცობა? როგორ თუ მამაცობა? ერთ ხმით
შეჭევირეს ჯუჯებმა.—ჩემი მამაცობა განა ვერ დაინახეთ!
გაჯავრებით ჭკითსა მურსილკამ,—როგორც კი ჩვენ
მარხილი დაეტაკა სეს, ზირუვლათ მე, რაკი განსა-
ცდელი მოგუვლოდა, მაძინე თოვლში გადაუსტი.

— ნუ სტყუი, დაიწრინანა მოულოდნელათ ერთმა
ჯუჯამ,—მე შენ გვერდით ვიჯექი და როგორც მე,

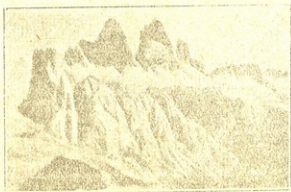
ისე შენ ზირდანიძე მარსილიდან გადმოვივარდით. შენ
შენით არ გადმომსტარხარ, მურსილკაჲ.

მოაწვეეს თეოსორიალა-მარსილეები და ჯუჯები
ისევე გაუდგენ გსას.

აი ტუგეც გაიარეს, შეუდგენ უბოლოყო, უსამსღ-
ვრო ჭაობებს. კსასე სშირათ სვდებოდენ მკლები,
თეთრი დათუები, შავბეწვიანი მელიები, ვინულოვან
ადგილების ხალსი—სამოყდი ვიწრო მარსილებით
მაღლებ შებმული. აუარებელი ირმების ჯოგი, რო-
მუნის თოვლ ქვეშ დაეძებდენ ხაუნებს. რაც უფრო
შორს მიდიოდენ ესენი, უფრო ჭაობები გაუკლული
ხდებოდა. ბურუსით მოცული იყო არე-მარე. ჯუჯე-
ბის მასვილ ვურებამდის მოისმოდა ბრანსუნი, თარ-
თქარი, კრიალი და ხრიალი ვინულის თოქები რომ
ერთმანეთს მიეჯახებოდენ.

მურსილკამ მოინულა თაჯისი თაჯკადხაზული და
ადრინდელივით ეკლასე მეტათ ვეიროდა და თაჯის
თაჯს შესსძას ეუბნებოდა.

(შემდეგი იქნება).

კ რ უ ხ ი.

ა დღესაც ბედმა მიმუხთლა
 და უცბად დავთაღხიანდი,
 მას შემდეგ ველარც სახეს ვშლი,
 ვერც გულით გამოვმზიანდი.

შვილების მამა მომტაცა
 მოულოდნელად ძერამა,
 მამლაყინწა კი წაიღო
 ქორმა, იმ თვალეზ ჭრელამა.

რა მნახა უვაჟკაცებო,
 კაქკაქმაც აღარ იოკა,
 გამოუქროლა წიწილებს
 და სულ მთლად დამიწიოკა.

მაშინ, ვთქვი: ჰაი თქვენს ტყავსა,
 ვაი დედასა მტრისასა,
 როგორ ადვილად იბრიყვებთ
 ქვრივსა და ობოლს სხვისასა!

დასარბევ - მოსატაცებლად
 რად არ მიდიხართ ძმისასა?
 ან ვერაფერსა პოულობთ
 თქვენშივე მეზობლისასა?!

მას შემდეგ ყველა ისინი
 ჭირივით მეჯავრებიან,
 რა გაამთელებს ჩემს გულსა,
 ვიდრე არ დამიწდებიან?!

შიო მღვიმელი.

რა გვიფუჭებს კბილებს.

ასოგანდოთ შენიძნულია, რომ ცხოველებს იშვიათად უფუჭდებათ კბილები. აგრეთვე ველურ ხალხს შესანიძნავი, მაგრამ მინაქრიანი, ჯანსაღი კბილები აქვსთ. რითი აისწება ეს? აისწება იმითი, რომ ველურნი ჯერაც ასელო სდგანან ბუნებასთან, ჩვენ კი

ძრეულ დაჰმორღით ბუნებრივ ცხოვრობას.

ჯერ ერთი რომ ჩვენს ბუბუთა ბავშს იმ თავით-ვე, ამოსვლისთანავე სუსტი და მინაქარი რბილი კბილები ამოსდის. ძრეულ თხელი მინაქარი კი ვეღარ უძლებს ძაუნე მიკრობებს და სხვა სასიანო ნივთიერებას.

სოფლად უკეთესად, ბუნებრივად არის საქმე დაეყნებული. დედა თავის ბუბუთი სრდის და ამიტომ ბავშს კბილებიც საღი აქვს და ჯანიც. ქალაქებში კი, მეტადრე შეძლებულ ოჯახებში, იშვიათად აწოებს დედა თავის ბავშვს, მეტს შემთხვევაში ბუბუთა ბავშვს რაკინდარბათი ჰკვებავენ—კბი ჰკონიათ, ცუდი კი კბამოდის. აი ეს არის უმთავრესი მიზეზი რათ აქვს ამ დროის ხალხს სუსტი კბილები.

* *
*

აზრე მოსხარდი ბავშვები იქცევიან წესიერათ! როცა მუშუთა კბილებს დანიცულიან და სამუდამო, ნამდვილი კბილები ამოსდით, სამუშაოს არ ამღევეენ. არ ამღევეენ საღეჭავათ მაგარ საჭმელს, სოკნი ზურის ფრწხილს და მაგარ ქერქებსაც კი ერიდებან.

ბუნებანს თაჳის გადაუვალი კანონები აქვს: სხეულის რომელ ნაწილსაც არ ავარჯიძებ, არ ამუშავებ, ეს ნაწილი არ ვითარდება, სუსტდება და ბოლოს სულაც ისწობან. ცნობილიან უკუე, რომ წინეთ ეოჳილ ფრინჳელებს, თითქმის ეუელებს ჰქონდათ კარგი კბილები, დღეს კი კბილებიან ფრინჳელს ერთსაც ვერ შესვდებით. რატომ? იმიტომ რომ აღარ ესაჭიროებთ*).

მაშ, სულარ გვიკვირს, თუ რომ ცნოჳელებს და ველურ აღამიანს სადი კბილები აქვსო — სჭამენ მაგარს, უბრალო საჭმელებს — საღეჭავი, სამუშაო ეოჳელოჳის აქვსო მათ კბილებს.

ხეენ კი შხა-მსარეულ საჭმელებს მივიროთქვით — მოსხარმულს, მოსრბაკულს და გამომცხვარს. ასე კანინჯეთ, ბავშვები, ზურის ფრწხილის დაღეჭვასაც-კი არ კადრულობენ, სოლო ვისაც მეტი შეძლება აქვსო, ის ზურის მაგიერ სადილს ატანს ფუნთოშა ბულკს. კარგი ჰქონიანთ და კბილებს კი ისუსტებენ. თანაც სო კუჭიც ეჩჳეჳან ნებიურობას, სისანტეს, სისარმაცეს.

*1) მარჯვენა ხელი რათ სჯობიან მარცხენას? იმიტომ რო მუშაობს. კარგა ხანია იხვლისში აღარ უშლიან ბავშვებს მარცხენა ხელიც ამუშაოს, ავარჯიშოს. მართლაც და მოხდა უბედურება და მარჯვენა ხელი დაგიშავდა, მაშინ მარცხენას მოიხმარ, რადგან ნავარჯიშიან.

ერთის სიტყვით, ბავშვებო, თქვენ უნდა დიდი ყურადღება მიაქციოთ თქვენს კბილებს, უნდა მისცეთ შესაფერი სამუშაო. *განკებ უნდა ავტონოტ მაკარი საჭმელი. ისიც საჭიროა განსოვდეთ, რომ რამდენათაც საჭმელი კარგათ იქნება დღეშილი კუჭაც, შიშოთესათ მოინელებს, მეტს საკვებასს შესმენს ჩვენს ჯანს და სისხლს.

გადაჭარბებული ხომ ეოველთვის მავნებელია. ჰოდა უნდა ერთდოთ თსილის და კაკლის მტვრეებს კბილებით. ამ გვარი ვარჯიშობა კბილს მინაქარს გადაპრობს და შეიძლება მოიტყოსთ კიდევ კბილი.

* *
*

სადი კბილები დროელ სევეთ ეველა დაფენილია განსაკუთრებულ თუთრ და მაკარ ნიუთიერებით, რომელსაც მინაქარი (ემალი) ჰქვიათ. მინაქარში არ იმოფება ნერვები, ამიტომაც, უიდრე მინაქარი სადია, არავითარ ტკივილს არ უგრძნობთ. სულ სხვაა მამინ, როდესაც კბილების მინაქარი მოუფლელიობით თან და თან გადადის, ცვდება, რასაც სელს უწეობს ზირში განხილი მუხვე ნიუთიერება, რომელსაც ჩვენს ზირში მიკრობები აჩვენს ამსადებენ.*)

მინაქარის ქვეშ მყოფ კბილის ნაწილს ჰქვიათ კბილის სხეული, რომელიც მინაქართან შედარებით საკმაოდ რბილია და ამიტომაც ადვილათ შეატანენ ხოლმე მუხვე ნიუთიერებანი იმ ადგილიდან, სადაც

*) ამ მუხვე ნიუთიერებას ჰქვიათ რძის მუხვა.

მინაქარი გადასულია. თვითვე კბილს აქვს თავის
 საკუთარი ნერვი, რომლის ტოტებიც რბილ კბილში
 არიან დაქსაქსულნი წვრილმან მათეობით. როცა ეს
 ნერვები აუად სდებიან, ხვენივე დაუდევრობით, მაშინ
 ვერძობით ხვენ კბილის ტკივილს და ზოგჯერ სა-
 მინელსაც.

მაგარ მინაქრიან საღ კბილს სულაც არ ეშინიან
 ხვენი საჭმელ-სასმელისა. ზოგ კბილს რათა აქვს გა-
 ბზარული მინაქარი? იმიტომ, რომ ძრეულ ცხელს
 საჭმელს-სასმელს რო ვჭამთ, შედგე უყოლებით ძრეულ
 ცივი წებლს, ეინულიან მაროქნის, ან კაცხელებულ
 კბილებს სამთრის ეინვაში ჭაერს არ ვარიდებთ.
 ჭოდა ტკივილს მაშინ ვერძობით მხოლოდ, როცა
 მინაქარი გაბზარული ან გადბცვეთილი აღმოჩნდება.
 ამისთანა კბილს მქარცი სწეენს, ძრეულ ცივი წებლიცა
 და ძრეულ ცხელი ჩაიც.

* *
 *

ბოლოს და ბოლოს მაინც ძრეულ საჭიროა თუ
 არა, ვიცოდეთ ბავშვებო, მოერიდოთ მქარს, მითომ
 და იმ მოსაზრებით, რომ მქარი კბილებს აფუჭებს.

სომ ვიცით, ვუკლას გიყვართ მქარი და სხვა
 ტკბილეულობაც და, თუ კი მქარი საჭიროა და მარ-
 კებელია თქვენის ჯანისთვის და მხოლოდ კბილებს?
 კი სწეენს, აბა ვიფიქროთ როგორ ვუშველოთ საქმეს,
 როგორ მოვიქცეთ ამ შემთხვევაში?

მართალია, ხვენს ზირში მცხოვრები მიკრობები

მაქრისაგან ქმნიან რძის შეჯვარს, რომელიც აღნობს კბილის მინაქარს, მაგრამ ამის საწინააღმდეგო საშუალება ჩვენ სელთაბა, სულ ადვილი და ადვილად შესასრულებელი საშუალებაც არის. მხოლოდ საჭიროა კბილები და თვით ზირი ძრეულ სუფთათ შევინახოთ, რომ არ გავხადოთ მიკრობების ბუდეო. კარგათ იცოდეთ, რომ კბილების და ზირის სისუფთავეს უფრო მეტი მნიშვნელობა აქვს ჩვენი ჯანისთვის, ვიდრე აბანოში სძირათ წასვლას, ტანის სისუფთავისთვის.

* *
*

მაშ, ეცადეთ ბავშვებო, ეველა თქვენი კბილები სრულებით სავლო შეინახოთ. მთარიდეთ ძრეულ ცხელს და ძრეულ ცივს. ხოლო ის კბილები, რომელნიც გაუფრუებულან, „ჭია ნაჭამს“ რა ეძახიან, კბილის ექიმს რიგინად შეაკეთებინეთ ზლომბათი და სსვ. მაშინ კბილეულობას არავითარი უნება არ მოაქვს, კბილს სულაც არ ავტკიებთ მაქარი.

აი მე გასწავლით როგორც უნდა კბილების მოვლა, ასრულებს კი თქვენის გონიერებისთვის მიძინდება. დღეში რამდენჯერ ამუშავებთ კბილებს? ჭო და მუშაობის შემდეგ ზირი უეჭველად უნდა გამოიულო ხოლმე თბილი წყალით, რომ კბილს და კბილს შუა საჭმლის ნამცეცები არ ჩარჩეს, მეტადრე სორცისა. ეს ნამცეცები ღებნიან, შეკვდებიან და კბილის მინაქარს აღნობენ. ეს ერთი საშუალება, რომელიც ძრეულ ადვილი ასასრულებელია ოღონდ კი შეჩვევა უნდა.

უბრძანეთ მსოლოდ თქვენს თაჳს, რომ ეოფელთვის
ასრულოს, სეულებათ განსადოს.

მეორე საშუალება: იგიდეთ აფთიაქში ქიმიურათ
დაწმენდილი ცარცი (მელი. Calc. carbon ppt.)
და თეთრი მალნესია. ორი წილი ზიდეთ ცარცი, ერთი
წილი მალნესია *) აურიეთ კარგად და მერე სამტკიც-
ში გაატარეთ. ბოლოს მიუმატეთ ზიტნის სეთი წვე-
თობით. შეინახეთ გასანთლულ ქაღალდში, ან შუშაში
(ბანკაში), ეს იმიტომ რომ ზიტნის სეთი არ გაიზა-
როს. აი ამას ჰქვიან საუკეთესო მტყერი—კბილების
სასესი. ასლა უნდა შეიძინოთ კბილების საწმენდი
შოტკი, არც ძრიელ მაგარი, არც ძრიელ რბილი.
დასველეთ შოტკი წყალში, გაგანგლეთ კბილის სა-
სეს მტყერში და მიჰვევით კბილების წმენდას. შოტკს
გარდი-გარდმო კი ნუ წაისვამთ, უნდა ატრიალოთ ასე:
ქვევინან სემოდ, სემოდან ქვევით. მაშინ კბილსა და
კბილს შუა ჩარჩინილი ჭუჭუი და ღვინის ძარალი
სრულებით ამოიწმინდება, თორემ გარდი-გარდმო წა-
სმით შოტკს ვერ მიუყენებთ კბილებ შუა ადგილს
და იმიტომ ღვინის ძარალი მიგ რჩება, ქვასავით მა-
გრდება და მინაქარს ღრღინს. შოტკი სუფთად შე-
ინახეთ და თუ არ დაისარებთ, სმარების წინ ცხელი
წყალი გადაავლეთ. მორჩა და გათავდა... აბა ამასე
ადგილი რა არის!?. მსოლოდ დაზვევაა საჭირო. თა-

*) ერთი გირვანქა ცარცი, ნახევარი გირვანქა მალნესია და
40—60 წვეთი ზიტნის სეთი. აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ რამდენა-
თაც წმინდათ გასკრით, გამტკიცავთ, იმდენად უკეთესია, თორემ
მსხვილი ფხვნილი მინაქარს გადავაცლით.

ნაც კარგს ისამთ დილა-საღამოს უეჭველათ გაწმინ-
დოთ სოღმე კბილები—ერთი დილით, ზირს რო
რბანთ, ერთიც როცა ძილს დაბნირებთ, თუ არა და
ერთხელ მანც დილით. თუძცა-კი უნდა გითხროთ—
ძილის წინ უფრო საჭიროა, რადგან მთელი ღამე
ზირი უსაქმოთ არის და შიგ ათხსა რამ მერადღება.

* *

სასოგადოთ საჭიროა მივაქციოთ მეტი უურადღე-
ბა თვით ბუნებას და მოწილებით აღუასრულოთ მისი
მოთხოვნილება, უნდა გვახსოვდეს, რომ რაც ბუნე-
ბრიკია, ის საძრთლიანია, კანონიერია.

ამ საშოციოდე წლის წინეთ ინგლისელმა მეც-
ნიერმა ჰერბერტ სენსერმა, ზირველმა გამოაქვეყნა,
რომ შაქარი მეტად საჭირო და სასარგებლო სასრ-
დოა ბავშვის ჯანისთვის, რომლის სწრაფი ზრდა მე-
ტს შაქარს, მეტ მასალას თხოულობს. *) ამიტომ
ძრეულ ცდილობდა შაქრის სძარება გაეფრცელებინა
და კარგი შედეგიც მოჰქვა—ინგლისელი ბავშები თი-
თქმის უფელა ჯანით ღონიერები არიან.

დღეს აგერ თბილისის ქალაქის მძრთველობამაც
აკი გამოაცხადა: ვინაც რამდენი მოსარდი ბავში გვაუთ
მობრძანდით და თუქმი თითო გირვანქა შაქარი და-
გეთმობათო.

* *

ძამ, მეცნიერებამ დაბტკიცა, რომ შაქარი უეჭველი
და მეტად სასარგებლო საკვებაჟია ჩვენი ჯანისთვის.

*) ძუძუთა ბავში შაქარს არ საჭირობს. ყველაფერი აქვს რძე-
ში მზა-მზარეულათ.

უნდა დავისწოდოთ, რომ მთლად ის სასაძებელი, რომელსაც ჩვენ ვატანთ საჭმელს (ჭური, კარტოფილი, ლობიო, ბრინჯი, სიმინდი, ცერცვი და სს. (ვიდრე სისხლში შევიდოდეს, მაქრათ გარდაიქმნება ხოლმე. თითქმის მთელი ჩვენი სიცოცხლის ძალა, ენერჯია, წარმოსდგება იქიდან, როდესაც მაქარი ჩვენს სისხლში იწვიან.

ბავშვები ძრეულ სწრაფათ ისრდებიან, მეტი სასრდო, მეტი ვარგისი საჭმელი უნდა ისმარონ, რომ სრდა არ შეჩერდეს და თანაც მეტი ენერჯია შეიძინონ შრომისთვის, სწავლისთვის. ბავშვებს აუცილებლად ესაჭიროებათ მეტი სითბო სსეულში, რომ ადვილათ არ გადავიდნენ ხოლმე. აი სწორეთ ამის გამო ბავშვების და დიდებისთვის, მეტადრე მოხუცებულთათვის, საჭიროა მეტი მაქარი მოისმარონ სასრდო საკვებადათ.

მაშასადამე, ის მისწრაფება, რომელიც ბავშვებს აქვსთ მაქრისადმი, სრულებით ბუნებრივია. ბუნებამ უკეთ იცის თავის საჭმელი და ვასწავლის ჩვენც, რა მიზეზითაც უუვართ ბავშვებს ტკბილეულობა და მაქარი. დღეს უუვლანათვის ამკარა განდა, რომ ბავში რამდენ მაქარსაც სჭამს, სწორეთ იმდენი სჭირია თავის სსეულის საკვებადათ. თუნდაც მსუნავი იყოს, მერწმუნეთ თითონვე უარს განაცხადებს, როდესაც სსეული თავის დანაკლისს შეისრულებს.

მაშ, უმაწვილებო, ზირობა დავსდოთ: მაქარს იმ ზირობით მოვარბთვეთ, თუ რომ კბილებს კარგა მოუულით, საღათ შეინახავთ.

ილ. ალხაზიშვილი.

სწავლა

ი რ ე მ ი.

(ჩემს ბაჩანას).

ორ-ბუდიანი გახლოვართ,
მხრებზე ჩხა ვადაწყობილი;
რაც თვალი ამიხელია
მთა-ტყეა ჩემი ძმობილი.

ხანდისხან ბარათ ჩავდივარ,
მიყვარს დახედვა ველისა,
განა თუ მინდა ბაღახი,
ნათიბი ვისმე ხელისა?

არა, სხვის ნაწვევ-ნადავზე
მუქთად არა ვარ ჩვეული,
ჩემი ბუნება როდია
მათხოვრის სენით სნეული.

სიხარბით გადავაბიჯო
მიჯნას გინდ ერთი მტკაველი,
განალა ისევ მიმიღებს
თავის შვილს ჩემი მთა-ველი?!

მის ძლიერ კალთა-უბეში
ჯერ მადლი ზღვათა ტრიალებს,
უხვად მიმზადებს საზრდოსა,
წყაროც იქავე ჩხრიალებს.

მეუბნებიან: ირემო,
გენაცვლოს ჩვენი თავიო,
ოღონც ვაძეხი სიცოცხლით,
არ გინდა ნახელავიო.

ვფიცავ ჩემ გულის საყვარელს
მიწის მადლს, სხივებს მზისასა,
რაგინდ გამწარდეს ბუნება,
არ დავეტანო სხვისასა.

ალაზნის მადლა ვიმყოფი,
ახლაც ნისლიან მთაზედა;
დილაა, ქარი ზუზუნებს,
ჯანყ-ბურუს მახვევს თავზედა.

პგონია გზას ვერ გავიგნებ,
რაკილა მხედავს მზებნელსა
და დავაწვები სხვა მიწის
სარჩოს და საბადებელსა.

ვერას დამაკლებს ე დილა,
შვილი შავბნელი ღამისა,
თუგინდაც თავზედ მანქრიოს
წვიმა ცეცხლნარვე შლამისა.

ბევრჯერ მინახავს დღეები
ნისლიან-ბურუსიანი,
მთას მაინც დავბრუნებივარ
ისევ პირ-სახე მზიანი.

შიო მღვიმელი.

ხ ა ტ ა რ ა ბ ო შ ა

საავადმყოფოში.

მის შემდეგ ჯონს მაკ-ალმისტერი სამი დღე არ ენახა. დადგა შობა. თუმცა ომის მოლოდინი მოახლოვებულყო, მემორების სადგომში დიდი მოძრაობა და მხიარულობა იყო. ჯონს ბევრი საქმე ჰქონდა. შოტლანდელები შობის წინა დღეს დღესასწაულობდნენ. არაყის ზიდვით, ოთახების წმენდით და ალაგებით ძალიან მოიღალა. ჯონ ბრუმს საღამო ეამზე თავის საყვარელ მეგობარ მონადირე ძაღლთან ჩაეძინა. ერთი მემორის ხმამ გამოაღვიძა.

— შენ გიძახიან, მაკ-ალმისტერს შენი ნახვა უნდა.

— სად არის, — ჰკითხა ჯონმა და ზეზე წამოვიარდა.

— საავადმყოფოში. აგერ ორი დღეა, რაც იქ არის. დარაჯობის დროს

გაცივდა და ფილტვების ანთება აქვს. ის ხომ საშინელი მსმელი იყო. იქნება ვერცკი გადარჩეს!

ჯონ ბრუ საავადმყოფოში გაიქცა.

ავადმყოფი ვიწრო და მოკლე საწოლზე იწვა, ფეხები ძირს ჰქონდა ჩამოკიდული. ძალიან გამხდარი და მისუსტებული ეჩვენა ყმაწვილს. ექიმების გადაწყვეტილების შემდეგ, რომ ის არ მორჩება, ყურს აღარ უგდებდნენ.

გონება და ქეუა, რომელიც წინეთაც არ აკლდა, შერჩა. ფიქრებმა და სიკვდილის მოლოდინმა მის სახეზე თავის კვალი დასტოვა. როდესაც ჯონი დაინახა, ხელი გაუშვირა. მის ცისფერ თვალებს სიცოცხლე დაეტყო. ჯონმა ორივე ხელები მოჰკიდა და უთხრა:

— აი, ეს არის ახლა შევიტყე მაკ-ალმისტერ, რომ აუადა ხარ. იმედია, მალე მორჩები.

— ღმერთმა ჰქნას, — სთქვა ავადმყოფმა, შენი ნახვა მინდოდა. ნუ სტირი, ყმაწვილო! ყურადღებით მომისმინე რასაც გეტყვი. შენი ყულაბის გასაღებს მოგცემ. ფული ამოიღე და თუ ჯიბეები გახვრეტილი არა გაქვს, ჩაიღე. გარდა ამისა მეც ცოტაოდენი ფული მაქვს მოგროვილი — აი, ამ ჩანთაში, ეს მე შენთვის მიანდერძნია, მხოლოდ იმ პირობით, რომ ჩემი უკანასკნელი სურვილი და დარიგება შეასრულო. ნახავ, რომ ჩემი რჩევა შენთვის სასარგებლო იქნება.

ხველა აუტყდა. ცოტა წყალი მოსვა და განაგრძო:

— შენ ჩემი დედ-მამის სახელი ხომ არას დროს არ გაგიგონია?

— არას დროს.

— მე აქ მეომარა სადგურში არას დროს არ ვაცხადებდი. კარგი ოჯახის შვილი ვარ, ჩემი სამშობლო სახლიდან გამოვიქცევი.

ის ჯონს გაშტერებით დააცქერდა.

— მე არასდროს შენი სახლის ამბავი არ მიკითხავს, მაგრამ ვგრძნობ, რომ შენც კარგი ოჯახიდან გამოქცეულხარ.

ჯონმა თავი ჩაღუნა, მაგრამ არა უპასუხარა — ცრემლები ახრჩობდნ.

— ყური დამიგდე! ხან და ხან ერთი სიტყვა ათასს აჯობებს. სახლში დაბრუნდი. ხედავ, ცოტაოდენი ფულიცა გაქვს. იქ უსათუოდ სიყვარული და ალერსი დაგიხვდება. დაუჯერე მომაკვდავს, გირჩევ დაბრუნდი!

— ვაი თუ არ მიმიღონ, — ქვითინით უპასუხა — ჯონმა. მე მათ ბევრი უსიამოვნება მივაყენე.

— მეც საუბედუროთ ვგ აზრი მაკავებდა! მეც ვტორტმანობდი და ამასობაში დრო მიდიოდა. მე მინდა შენ და-

გინხნა ისე, როგორც შენ ჩემი პატიოსანი სახელი დაიხსენი იმ ღამეს. თუ ჩემი დალოცვა მოგიწევს, იყავ მუდამ ბედნიერი.

ჯონი თავის მეგობარს აღარ შორდებოდა. ავადმყოფს გულის ხუთვა და ხველა აწუხებდა. როდესაც სანთელი შემოუტანეს, ის გრძნობაზე მოვიდა და უთხრა:

— აი იქ, იმ მაგიდაზე მგონია დაბადება ძვეს! იქნება რა-მე წამიკითხო?

ძნელი სათქმელია ის, თუ რა მწუხარებით გამოუტყდა ჯონი, რომ კითხვა არ იცის.

— განა სასწაელებელში არ დადიოდი?

— დავდიოდი, მაგრამ არ ვსწავლობდი, სულ ვთამაშობდი.

— აი, ეხლა სახლში რომ დაბრუნდები, უთუოდ ისწავლი, — უთხრა ავადმყოფმა აღერსით.

— მე იქ ველარ დაებრუნდები სირცხვილით.

— ნუ სწუხარ. ვერც ლოცვა და ვერც სახარება ცოდვილს ვერ უშველის. იქნება უამისოთაც ღმერთმა შემინდოს.

ის გაჩუმდა და დიდხანს გაჩუმებული იყო. შუალამისას ისევე გონზე მოვიდა და ჰკითხა:

— გესმის, სტვირის ხმა?

ჯონსაც მოესმა მუსიკის ხმა. შობის წინაღამე იყო და ოფიცრები ქეიფობდნენ. დიდ ხანს შფოთავდა ავადმყოფი, მერე მობრუნდა სადაც ჯონი იჯდა და უთხრა:

— სიტყვა მომეც, რომ სახლში დაბრუნდები... სახლში!.. გაიმეორა მან. მისი სახე გაბრწყინდა. ჯონი თვალს არ აშორებდა და ხედავდა, როგორ ნელნელა ქრებოდა, კვდებოდა.

ბედნიერება ისევ დაბრუნდა.

როდესაც თვეებმა და წელიწადებმა განვლო, ჯონ ბრუმის გამოპარვის შემდეგ დები კარგა დაბერდნენ. ტომპზინას აზრით იმათი დაბერების მიზეზი იმედების გაცრუება იყო. ისინი თუმცა პასტორს ეუბნებოდნენ:

— ჩვენ არა ვწუხვართ, რომ ის გაიპარა.

— ღმერთმა დაგინხნათ მწუხარებისაგან, — უპასუხებდა ის. ვეჭილი კი იძახოდა: — მემკვიდრეობამ თავისი გაიტანა.

მოხარული ვარ, რომ თქვენ მარტო ქვლმოქმედების წყალობით დაისაჯეთ.

დები ცდილობდნ თავგადასავალი დაევიწყათ. მაგრამ ჯონ ბრუმი ამ ოჯახს ისე ძალიან შეეთვისა, რომ მისი დაევიწყება ადვილი არ იყო: ტომაზინა ისე სწუხდა, როგორც თავის საკუთარ შვილზე, ლაშაზე კოკიც თითქოს გამოიცვალა და თავის ქანდაროზე დაღონებული იჯდა.

მოხუც პასტორს ხშირათ რცხვენოდა, რომ ამ ნაპოვნ ბავშვის მიღებაზე ქალებს ხელს უშობდა. ხნიერ ადამიანზე იმედის გაცრუება უფრო ძალიან მოქმედობს. დები გაქალაჩადნენ და ძარღვები აეშალათ. თითქოს მათი ძველი სახლიც უფრო დაძველდა და დაცარიელდა. ამათ ნაღველს დაერთო კიდევ სხვა ნაღველი. დრო შეიცვალა, ყველაფერი გაძვირდა და მამულის შემოსავალი მოაკლდა. მეზობლები კი იძახოდნენ, რომ მოურავი მამულს რიგიანათ არ უფლის და მწყემსი მთელი დღეები მთვრალი გდია. მაგრამ დები ძველ მოსამსახურებს ვერ იშორებდნ.

მოურავს თავის დარდი აწუხებდა და ვერავის ვერ უმქლავებდა, არავინ არ იცოდა, რომ ამან ჯონი, გაპარვის წინა ღამეს, საშინლათ გალახა. სენდისი მას ჰქენჯნიდა. დღისით მუშაობის დროს ივიწყებდა, მაგრამ საღამოთი მხოლოდ არაყის წყალობით იქარწყლებდა ნაღველსა. მწყემსსაც სიმთვრალეს ვეღარ უსაყვედურებდა. ყველაზე მეტათ ტომაზინა სწუხდა და საღამოობით თვალ ცრემლიანი იმათთან ერთად ჯონს იგონებდა. მეზობლები კი გაიძახოდნენ: ნაპოვნი ბავშვი უბრალო არ უნდა იყოსო, ალბათ ვინმემ აწყენინა, რომ გაიპარა. თან ოჯახის ბედნიერებაც გაიყოლაო.

ნადრევი ზაფხული დადგა. შავთავა ძალიან ჰყავოდა, სწორეთ ისე, როგორც იმ წელიწადში, როდესაც ბავში იპოვნეს. ასე იძახოდა ტომაზინა და ცრემლიან თვლებს იწმენდა. ამ მოგონებაზე გოგო ანნიც ატირდა. მწყემსმა შეხედა, რომ საჯინიზე ჩამდენიმე დღის გაუწმენდელი იყო, მაგრამ გულის გადასაყოლათ დუქანში წავიდა.

როცა დაბრუნდა დუქნიდან, მოაგონდა, რომ კარტოფილი ამოსაღები აქვს და შეშა დასაქრელი. თოხს ძებნა დაუწყო, არ

იკოდა სად დაეგდო, საჯინიბოს კუთხეში ჩამოჯდა და მაგრათ დაეძინა.

მწყემსს ბევრი ახირებული ამბავი ვადახდომოდა თავს, მაგრამ რაც ამ ძილის დროს შეემთხვა, ძნელი წარმოსადგენი იყო. როდესაც გაიღვიძა, საჯინიბე დახვეტილი დაუხვდა, კარებთან ამოღებული კარტოფილით სავსე კალათა. იქვე თოხი ეყუდა, რომელსაც ისე ეძებდა. მაშინვე გაიქცა შეშის საწყობთან და შეშა დალაგებული დაუხვდა.

მწყემსი დარწმუნებული იყო, რომ ყველაფერი მისი გაკეთებულია, მაგრამ არ ახსოვდა. მეორე დღეს მოურავს ვერ გაეგო თუ თალგამი უიმისოთ ბოსტანში ვინ გათოხნა. გოგო ანნიმ ნახა თავისი დაღბობილი ტილოები უკვე გარეცხილი და გაფენილი.

მწყემსმა ყველაფერი უამბო ტომაზინას და სთხოვა — ღამე ბოსელში ჯამით წვნიანი დასდგი, იმიტომ რომ ეს ჭინკების საქმეა, ალბათ ძველებურათ დაგვიბრუნდნენო.

სახლის ჭინკა.

სწორეთ აგრე უნდა იყოსო! ტომაზინამ და ანნიმ (ვადასწყვიტეს, რომ თავიანთ ბატონებს არაფერი უთხრან, მწყემსსაც ურჩიეს გაჩუმებულიყო. დები, რასაკვირველია, ყველაფერს პასტორს უამბობენ და იმას ამისთანა ამბავი არ მოეწონება. მოურავმა შეატყო, რომ შოტლანდიაში ერთი ფერმიდან პასტორმა თავისი ქადაგებით ჭინკა გააძია და ამიტომ მამულის საქმე უკულმა დატრიალდა და დაიღუპა. მალე მთელმა ლონგბორიმ შეიტყო, რომ ამათ მამულს ბედი დაუბრუნდა. ღამის ნამუშავეარის ამბავი ყველას გაეგონა, ზოგს თავის თვალითაც ენახა და ტომაზინა ძალიან სწუხდა, რომ კეთილ სულს არ უყვარს, როდესაც მათ მოქმედებას ვინმე ნახავს. ყველას აზრით ჭინკა უზარმაზარი, შავი და საშინელი რამ არის.

გარეშე მცხოვრებლები ჭინკებზე ბევრ უცნაურ ამბავს ამბობდენ: ქათმები ინდოურის კვერცხზე დიდს კვერცხს სდებენო, ძროხები რძის მაგივრათ ნალებს იწველებიანო, საქონელი, რომელიც ლონგბორის მინდვრებზე სძოვენ, უფრო ლონიერი

და სუქნები არიანო, ცხერის ფარის ძალი ქინკას არ ერჩის და არ ყფს. ლონგბორის ფერმა ბედნიერია, მაგრამ იმის მახლობლათ სიარული კი საშიშია. ვერც ერთ ვაშლს, რომელიც მისს ბეტტის ეკუთვნის, ვერავინ გაბედავს მოწყვეტას— მაშინვე დამბლათ დაეცემაო.

გამოაშკარავება.

ერთხელ დები მეზობლებთან სტუმრათ იყვენ. აქ ყველა მეგობრები შეკრებილიყვენ. ვეკილი მისს ბეტტის მოუჯდა გვერდით, ქიქით ჩაი გადასცა და უთხრა:

— გასაკვირველი ამბები გავიგონე ლონგბორის შესახებ. ამბობენ გასაოცარი ბედი გეწვიათ.

— თქვენ თაღამის მოსავალზე ბრძანებთ?

— არა. მე ვამბობ იმაზე, რასაც ყველა იძახის, თურმე თქვენ გწვევიათ კეთილი ქინკა.

— გლებებში ბევრი ამბავი ისმის,—სთქვა მისს ბეტტიმ თავგამოდებით, რომ მას საგვარეულო ქინკა ჰყავს,—ამბობენ, რომ ისინი ძველ ოჯახებში დადიოდნენ და ბედი შეჰქონდათ.

მაშინ ვეკილმა ყველა გაგონილი ამბები გადასცა დებს. გაკვირვებულნი დაჩქარდნენ სახლში წამოსვლას, რომ ტომაზინას ყველაფერი გამოჰკითხონ. პასტორმაც, როგორც ყოველთვის, გამოაცილა და დების თხოვნით სახლში შეჰყვა. ამით საჩქაროთ ტომაზინა მოიხმეს და ყველაფერი გამოჰკითხეს.

— რატომ, მისს ბეტტი, იმის გაძიება გინდათ, პასტორის შემწეობით? —ჰკითხა ტომაზინამ.

— უკეთესი იქნება რომ თავი დაანებო! თქვა მისს ბეტტიმ.

— არა, არა! მე საექვო პირისაგან ბედნიერებას არ მივიღებ. თუ იმ უჩინარ პირს ჩვენი მამა-პაპეულ მამულში დაბინავება უნდა და ჩვენ პასტორს არ მოერიდება, იაროს და ჩვენი ძველი სახლი დაათვალიეროს. შენ, ტომაზინავ, იმისთვის ნურც ნაღებს და ნურც ხაკოს დაზოგავ.

— შენ მართალი ხარ, დაო, მართალი, როგორც ყოველთვის,—დაეთანხმა მისს ბეტტი.

— ტომაზინა ამბობს, — მიმართა პასტორს მის ბეტქიმ, — რომ ის უჩინარი სულდგმული, როდესაც სამზარეულოში არავინ არის, შემოდის, ცეცხლთან სძინავს. მე მახსოვს ბებია ჩემიც ამ გვარ ამბავს გვიამბობდა. ტომაზინა სამზარეულო კარებს აღარ ჰკეტავს, რომ თავისუფლათ შემოვიდეს ღამე. ჩვენი მოსამსახურები ახლა აღარ შედიან, რადგან დარწმუნებული არიან, რომ ჭინკას არ უყვარს როდესაც მას უთვალთვალეებენ.

მე მგონია, რომ ჩვენ, არც მე და არც ჩემი და, არ მოვერიდებით ჩვენი მოვალეობა შევასრულოთ. თუ თქვენ გაგვიძღვებით, ჩვენ გამოგყვებით ჩვენი ძველი მეგობარი ვნახოთ და მაშინ ვნახავთ როგორც მოვიქცევით.

პასტორი თავისი ამალით სამზარეულოსაკენ გაემგზავრა.

— ეს კარებია? — ჰკითხა მან და დერეფანი გაიარეს — თქვენა თქვით, რომ ის ბუხარწინ წვება?

ტომაზინას უნდოდა პასტორი შეეშინებინა და უთხრა:

— გაფრთხილდით, ბატონო, ხანდისხან სამზარეულოში საშინელი ხრიალი და ბრუხუნი მოისმის, თითქოს ცეცხლი ეკიდებოდ. ამბობენ რომ უზარმაზარი გრძელი კული აქვს და თვალები ცეცხლივით უბრწყინავს.

— აი ვნახავთ, — სთქვა პასტორმა. ტომაზინას სიტყვებმა გავლენა არ იქონია. სამზარეულოს კარები გააღო. ამაღა კარებთან გაჩერდა. მთვარის შუქზე დაინახა, რომ იატაკზე შავი რაღაცა გდია.

— ვაიმე, კული ჩარდახში ავარდა, — დაიყვირა ანნიმ და კარები გამოიკეტა.

მან ძაღლის ბანჯღვლიანი კული დაინახა, რომლის გვერდით ჭინკა იწვა. თურმე შავ ხუჭუჭ თმ-ანი თავი სრულებითაც ისეთი დიდი არ იყო და არც საშიში. პირ იქით ლამაზიც იყო. როდესაც პასტორი დაიღუნა, ტომაზინამ მის ბეტქის ხელი მოჰკიდა. მის ბეტქამ თავისი ჩანთა მაგრათ დაიჭირა და ელოდა საქმე რითი გათავდებოდა.

შეშინების და ყვირილის მაგივრათ გაკვირვებული პასტორის ხმა მოისმა.

— ჯონ ბრუმ!.. შენა ხარ?.. გამარჯობა! კარგა გიფიქრია რომ დაბრუნებულხარ! ღმერთმა დაგლოცოს!

ზოგჯერ ისეთი შემთხვევაა, რომელიც ძნელათ გამოითქმება და გული-კი ვრძნობს დიდ სიხარულს. სწორეთ ასეთი შემთხვევა იყო ყმაწვილის დაბრუნება ამათ ოჯახში.

მეცხვარის ძალღმა კარგა ხანია ივრძნო რა სიხარულიც მოელოდა ყველას. კოკის რა დაემართა ძნელი ასაწერია. ის ჩხაოდა, ყვიროდა, იცინოდა, ცეკვამდა. საკმლის და წყლის ჯამი ვადააბრუნა და ისე საზარლათ კივოდა, რომ მისს ბეტტიმ თავზე ცხვირსახოცი ვადააფარა. ჯონი თავის საქციელის ვასასწორებლათ კეთილ სულათ მოეჩვენა ოჯახს, როგორც ხალხში თქმულობა იყო. მაკ-ალეისტერის, კეთილი და პატიოსანი აღამიანის ხსენებამ ძალა მისცა და ვაამხნევა, რომ ძნელი საქმე შეესრულებინა. იმას იმდენი სწავლა უნდა შეეძინა, რაც საკირო იყო მამულის მოსავლელათ და მისი სრული ვანვითარებისთვის და ამისთვის ყმაწვილი თავს არა ზოგავდა.

თბილ დღეებში, როდესაც თუთიყუშს ვარეთ ვამოიყვანდენ, მისს ბეტტიმ არა ერთხელ შეამჩნია, რომ ჯონი გვერდით მოუჯდებოდა და თუთიყუში კი გულში ეკროდა, თითქოს რალსაც ეჩურჩულებოდა. მისს ბეტტის ეგონა, რომ ფრინველს თავის საშობლოს ამბავს ჰკითხავს და იქნება. ორივეს წარსული ოცნებათ მიახნდათ.

ეკ. მესხი.

(თარგმანი).

ნიობე.

იობე, მეფე, ამაყი ქალი იყო: და საამაყოც ჰქონდა. მამა მისი ტანტალი, ღმერთების მუდმივი სტუმარი იყო. ქმარმა მისმა ამგონმა, თვით მუზებისაგან მიიღო საუცხოო ქნარი, და თვით კი იყო მფლობელი უმძლავრესი სახელმწიფოსი.

გარდა ამისა იყო მაღალი გონებისა და იშვიათი სილამაზისა. ნიობე თავისი თოთხმეტი შვილითაც ამაყობდა. შვიდი ქალი ჰყავდა და შვიდი ვაჟი. თავი ბედნიერ დედათ მიიჩნდა და მართლაც იქნებოდა ბედნიერი, რომ თვითონ არ ეამაყნა ამითი.

ამ სიამაყემ და თავმომწონებამ დაჰლუპეს ნიობე. ერთხელ, ქალაქის ქუჩებში გამოჩნდა მანტო, თირეზის ქალი, ამან შეჰკრიბა ქალები და უბრძანა შეეწირათ მსხვერპლი ლეტასათვის და მის შვილებისათვის აპოლონ და არტემიდისათვის. როდესაც ყველანი შეგროვდნენ, ნიობეც მოვიდა. მდიდრულათ ჩაცმული ის სილამაზით ღვთაებას წააგავდა.

გაბრაზებულმა ასწია მაღლა ამაყი თავი, მივიდა ქალებთან და უთხრა:

— რასა სჩადიხართ, უმეცარო, თქვენ შორის არის ქალი, ღმერთებისაგან უხვად დაჯილდოვებული. მამა ჩემი ტანტალი, ღმერთებთან ერთად ზის ერთ სუფრაზე. დედა ჩემია დიონე, ჩემი დები-ცას ამკობენ; ჩემი წინაპარია — ატლასი, რომელსაც თავის მხრებზე უჭირავს მთელი ცა, ჩემი ბაბუაა — თვით ძებესი. ჩემია ქალაქი კადმი და უთვალავი ხალხი

ემორჩილება ჩემი ერთი ხელის გაქნევას. მე ვარ დედა ისეთი შვილებისა, როგორიც არც ერთ დედას არა ჰყავს. მე მყავს შვილი ვაჟკაცი და შვილი უმშვენნიერესი ქალი.

განა არა მაქვს საამაყო და თქვენ კი თაყვანსა სცემთ ლეტას, უცნობ ქალს. მას მხოლოდ ორი შვილი ჰყავს. საბრალო, ვინ იტყვის, ან ექვს შეიტანს, რომ მე უფრო მნიშვნელოვანი ვარ, ვიდრე ის. მოშორდით თქვენ მსხვერპლებს, დაბრუნდით სახლებში, დაანებეთ თავი მაგ სისულელეს.

ამას ამბობდა ნიობე. შეშინებულმა ქალებმა მოიხსნეს გვირგვინები. მოწყენილები დაბრუნდნენ თავიანთ სახლში.

ამ დროს ლეტა იდგა კინთოსის მწვერვალზე და ხედავდა ყოველისფერს. ცრემლები მოადგა თვალებზე. შვილებს მიუბრუნდა და უთხრა:

შვილებო, მე შეურაცყოფილი ვარ, თქვენ უნდა დამეხმაროთ. თქვენც შეურაცყოფას მოგაყენებთ ნიობე, მისი შვილები თქვენ გაჯობებენ.

დედას უნდოდა კიდევ გაეგრძელებინა სიტყვა, მაგრამ აპოლონმა შეაჩერა; „დედა, ნუ ლაპარაკობ მაგრე, ის იქნება დასჯილი“.

ლეტამ თავი დააქნია თანხმობის ნიშნად, აპოლონი და არტემიდა, ღრუბლებში გახვეულნი გაეშურენ ქალაქ კადმისაკენ.

იქ იყო დიდი მოედანი; სადაც ვარჯიშობდნენ, აქ ერთობოდნენ სამხედრო თამაშობით, აქ ჯირითობდნენ.

ნიობეს შვილივე ვაჟი იყვნენ მოედანზე. ზოგი დააქენებდა ცხენებს, ზოგი კიდაობდა, ზოგი ისროდა რგოლს. უმფროსი შვილი ისმენი ცხენზედ იჯდა. უცებ დასუსტდა, გაუვარდა ხელიდან ცხენის აღვირი და ის უსიტყვოთ დაეშვა მიწაზე, აპოლონის ისარი მოხვედა გულში. ძმამ მისმა, სილლამ, რო გაიგო ისრის ხმა, გაიქცა, რათა თავი დაეხწია უხილავ მსროლელისაგან. მაგრამ მასაც დაეწია ისარი, იქვე წაიქცა და მოირწყო მიწა სისხლით.

ტანტალი და ფაიდიმი იქვე კიდაობდნენ. მათაც მოასწრო ისარმა და ორთავენი გახვრიტა. მეხუთე ვაჟი, ალვენორი, მივარდა ძმებს და ცდილობდა მოებრუნებინა ორთავენი, ისიც იქვე დაეცა, სისხლის მორევში.

დამაზიტონი ამ დროს ცდილობდა ამოეძრო მუხლიდან ისარი, ამასაც მოუსწრო კიდევ ისარმა და ესეც დაეცა. თან მოიყოლა უნცროსი ძმა, ილიონი. ილიონმა ასწია ხელები და ევედრებოდა ღმერთებს! ღმერთებო, შემობრალეთ, ნუ მომკლავთ.

უგულოსაც შეებრალებოდა პაწია, მაგრამ გვიანდა იყო, პაწია დაეცა მკვდარი. ასე დაიღუპნენ ნიობეს ვაჟები.

საშინელი ამბავი აცნობეს მათ მამას, მან რომ გაიგო, გაგიჟდა და გაიგმირა გული მახვილით.

ამ ამბავმა მიახწია ქალებამდისაც. ნიობეს ვერ გაეგო რა დაატყდა თავს. ვერ დაეჯერებინა, რომ ღმერთები ამას გაბედავდნენ.

რო დარწმუნდა, საშინელის ტირილით გაიქცა მოედანზე შვილების გვამებთან. კოცნით ცდილობდა გაეცოცხლებინა ისინი. ბოლოს, ამართა ხელები: დასტკბი ჩემის ტანჯვით, საშინელო ლეტავ. ეხლა მეც მოვკვდები.

შვიდივე ქალი იდგა იქვე, თმა გაშლილები, ძმების უბედურობით. მათ დანახვასე სახე გაუბრწყინდა ნიობეს. ამაყათ შეხედა ცას და სთქვა:

„მანც ჩემ უბედურებაშიაც შენზედ ბედნიერი ვარ“.

ჯერ კიდევ ვერ დამთავრებინა სიტყვა, რომ ერთ ერთი ქალი წაიქცა, მასაც მოხვდა გულში ისარი. მიეშველა და ისიც მოჰკლა ვილაცას ისარმა.

დაიღუპნენ ამ გვართ ექვსნი, მხოლოდ უნცროსის გადაჩენა დააპირა დედამ, ეს დამიტოვეთ, მხოლოდ ეს, ევედრებოდა საბრალო დედა, მაგრამ ისიც დაეცა უსულოთ.

ნიობე იდგა უსიტყვოთ, უცებ თვალი გაუჩერდა, გათეთრდა, ხელი და ფეხი გაუშეშდა—ის გაქვავდა, მხოლოდ თვალბიდან გადმოსდიოდა ცრემლები.

მძლავრმა ქარმა გაღიტანა ეს ქანდაკება ნიობეს უწინდელ სამშობლოში.

ქვესკნალის ხალხი და მზის შავი სხივები.

I.

დიდი ხნის ამბავს მოგახსენებთ, როდესაც ქვეყნიერებაზე ჯერ არც ადამიანი იყო გაჩენილი და არც თუ სხვა რამ ცხოველი, სცხოვრობდნენ მხოლოდ უყვავილო მცენარენი: ხავსი, შვიტა და უზარ-მაზარი გვიმრა-ჩადუნები. მაშინდელი ჩადუნის ტყე მოგაგონებთ დღევანდელ ტყის ხეებს. ჩადუნა ვითარდებოდა, იზრდებოდა

მაღალი, ტან-სქელი და ხესაებ მაგარი.

მთელი ცისმარე დღე მზის ცხოველ მყოფელი ნაპერქ-ლები სხივენი ასაზრდოებდნენ, უხვად აძლევდნენ სითბო-სინათლეს. ამით ჩადუნები, ბუნების ეს პირმშო შვილები, ძლიერ ჩქარა იზრდებოდნენ, ვითარდებოდნენ—ხარბად ჰყლაპავდნენ (მოცილე არ ჰყავდათ) მზის სინათლეს და გარდაქმნიდნენ მწვანე ფოთლებად, ტოტებათ და ღეროებათ.

ასე ხარობდა, მზეს შეჰხაროდა ჩადუნის ტყე, ვიდრე არ დაუდგათ აღსასრულის დღე. მოესპოთ ჩადუნებს სიცოცხლე, მათი მსხვილი ტანი და ტოტები მიწაში ჩაიმარხა და აქ, დედამიწის სიღრმეში, ჩადუნას გვამი თან-და თან გადაიქმნა რაღაც უცნაურ ცხიმთან ნივთიერებად.—ამ გვარი გარდაქმნა დღესაც ხდება ჩვენს თვალწინ ბუნების წიაღში.

ფინლიანდიაში (ფინეთი) და სხვა ჩრდილო ქვეყნებში დღესაც მრავლათ შეხვდებით ამომშრალ გუბეებს, სადაც ჩამარხულ ჩადუნებს შეუქნია ერთგვარი საწვავი ნივთიერება, რომელსაც **ტორფი** ჰქვია. ეს არის რბილი და ნოტიოთი გაყ-

დენთილი მცენარეული ბელტები*), ამისთანა გუბე-ქაობიანი ადგილები ზემოდან მთლიად შემოსილია, დაფარულია ხავსითა და იამითა. აქ სიარული სულაც არ არის სასიამოვნო და თანაც მეტად სახიფათოა, ერთი თუ ფეხი ჩაგეფლო, თქვენი მტერი, თავს კი ვეღარ დააღწევ.

* * *

„ერთი დრო არავის შერჩენიაო“. ვაიარა იმ ხანამ, იმ დრომ, როდესაც ჩადუნები მეფობდნენ. გაჩნდნენ ყვავილოვანი მცენარენი, ბუჩქები და ხეები; გაჩაღდა ბრძოლა არსებობისთვის და ჩადუნებმა უნებლიეთ „ბურთი და მოედანი“ ყვავილოვან ხეებს დაუთმეს, გამრავლდნენ უტები, ვაუფ-ლი ტყეები უშველებელ ხეებისა, რიგი იხოცებოდა, იხრწნებოდა და რიგიც ახლა ჩნდებოდა, ვითარდებოდა.

ათას საუკუნეთა განმავლობაში ზღვა-ოკეანეთა ტალღები შეუბრალებლივ სცემდნენ ამ ტყეებს—არღვევდნენ, ანგრევდნენ და თან ჩაჰქონდათ ზღვის ფესკრულში. ასე ყოველ-წლივ შეუჩერებლივ იმარხებოდა ზღვის ფსკერში მოგლეჯილი ტყე, უშველებელი ხეები და ტყის ყველა მცხოვრები.

ხშირად მომხდარა (ეხლაც ხდება), რომ ზღვაც არ ჩერდება ერთს ადგილას, ძველი ადგილი სულ ამომშრალა და ახალ ადგილას გადავირდნილა მთელი ზღვა. ზღვის ნიადაგი, ფსკერი, ნაძირალა, იესება შლამით, ლამით, ქარი აყრის მტვერს და მიწას, ხოლო ნიაღვარს ხშირად ჩააქვს, უმატებს ლამს, სილას, ქვიშას და სხ. არა ნაკლებ მუშაობენ მთის მდინარენი, ჩააქვთ და ჩააქვთ ზღვაში ცოცხალი და მკვდარი ხეები. არც ისაა იშვიათი, რომ მორღვეული უშველებელი კლდეები თავქვე დაეშვებიან ხოლმე ძირს და თავს აყრიან თავის ნამსხვრევებს ჩამარხულ ხეებს. დიახ, ასეთი იყო სასაფლაო იმ ტყეებისა, რომელნიც ზღვაში იმარხებოდნენ.

ინგლისში დღესაც შეხვდებით იმისთანა ადგილებს, სადაც ზღვა და ხმელეთი შეჯიბრებულან, მარად იბრძვიან—16-ჯერ გაუცვლიათ ერთმანეთისთვის ადგილები. მაშასადამე ზღვამ თექვსმეტჯერ ჩაითრია ხეები, მთელი ტყე და ჩამარხა თავის ძი-

*) ამ ბელტებს ახმობენ და შემის მაგივრათ ხმარობენ.

რში, ფსკერში. ამ ხეებმაც თან ჩაიტანეს თავის სასაფლაოში ათას წლობით შეგროვილი, გულში ჩამარხული მზის სითბო, სინათლე. ასევე იქცეოდნენ ხომ ჩადუნებიც.

აი ამ გვარად დედამიწის წიაღში და საუკუნაო-სარდაფე-ბში შეგროვდა, დამზადდა ის აუარებელი სიმდიდრე, განძი და საუნჯე, რომელსაც ჩვენ **მზის შავი სხივები** ვუწოდებთ.

ღიახ, დედამიწაში ღრმად ჩამარხულია (დღესაც იმარხება) მზის სითბო-სინათლე, მისი ცეცხლის ნაპერწკლები, რომელსაც ჩადუნები და ხეები სიცოცხლის დროს მწვანე ფოთლებით ჰყლაპავდნენ. ახლა კი მათი გვამები მილიონ წელთა განმავლობაში გადაქცეულან მაგარ ქვათ, ქვა-ნახშირათ.

* * *

როდესაც რომაელნი ბრიტანეთს ჰფლობდნენ, მათ უკვე შეგნებულნი ჰქონდათ უპირატესობა და მნიშვნელობა ქვა-ნახშირისა. ამიტომ საწვავათ ხმარობდნენ შემის მაგივრად. მას მერე გაიარეს საუკუნოებმა და ინგლისის მეფეებმა აღკრძალეს ქვა-ნახშირის ხმარება. მხოლოდ მე-XIII საუკუნეში ჰენრიხმა III მისცა უფლება **ნიუ-კესტლის** მცხოვრებთ მოეხმარათ მადანი და გაეყიდნათ კიდევ ქვა-ნახშირი.

ეს იყო დასაწყისი ქვა ნახშირის ხმარებისა, მაგრამ დახეტ შეუგნებლობას! მდიდარმა და მალაღ-წოდების ხალხმა დაიწყეს ჩივილი, რომ ქვანახშირის ბოლი და მქვარტლი ძლიერ გვაწუხებს, არა სასიამოვნო სუნს ავრცელებსო. იმავე მეფემ გამოსცა ახალი ბრძანება—ბუხრებისთვის მხოლოდ შემა იხმარეთო,—მეფე ელუარდ II უფრო გონიერი კაცი აღმოჩნდა, ამან აღადგინა თავისუფლება—ვისაც რა ნებადეს, ის იხმაროს საწვავად, ასანთებად, სათბობათო.

ამ გვარად ოთხი საუკუნე მეტია, რაც ქვანახშირის ხმარება დაიწყეს ევროპაში, შეიგნეს მისი ძვირფასი თვისება, ვით უსაქიროეს მადნეულისა. ჩენი დროის ქარხანა-ზავოდებს განა შეეძლოთ ასე განვითარება, თუ არ ჰქონდათ ქვანახშირის ძრეული ძალა სიცხისა, რომელიც გაუჩერებლივ ატრიალებს, ამუშავებს სიმდიდრის ჩარხებს და იათად გვაწვდის საცხოვრებელ მასალას?

დიად, მზის შავი სხივები, რომელნიც გამოკრთიან გავარებულ ქვანახშირიდან, თავის ძრიელი სიციხით გვიხარშავენ საქმელებს, ატრიალებენ წისკვილებს, ათასგვარ მანქანებს, რომელნიც გვიშადებენ შაქარს, წამლებს და ათასნაირ ქსოვილებს ტანის შესამოსათ.—მზის შავი სხივების ძალით დაცურაობთ, დავსრიალებთ ზღვა-ოკეანეზე: უზარმაზარ გემებით, ორთქლმავალით, ღრედნოუტიით. ხმელეთზე დაგვაფრენენ რკინის გზებზე მატარებლები, მინდორში მკიან ყანას, ფარცხავენ ხნულს და სხვა. ჰო და, მოდი ნუ გაკვირდები, რომ იყო დრო, როდესაც მეფენიც კი უკრძალავდენ ქვა-ნახშირის ხმარებას და აბა მაშინდელ მოქალაქეს რაღა მოეთხოვებოდა.

* * *

რუსეთში ძრიელ გვიან გაიცინეს ქვა-ნახშირი. ყველაფერში ჩამორჩენილი იყო მოსკოვის რაიონში (მიდამოში) 1768 წელს აღმოჩენილ ქვა-ნახშირს მხოლოდ მე-XIX საუკუნეში დაუწყეს ექსპლოატაცია—თხრა და ამოღება. ქვა-ნახშირის მადნებით მდიდარია დონეცის ხეობა-ბასეინი. ორი მესამედი რუსეთის საკუთარი ნახშირისა (1.500 მილიონი ფუთი ამოაქვთ) დონეცის რაიონში ითხრება. ეს რაოდენობა ქვა-ნახშირისა აბა რას ეყოფოდა უზარ-მაზარს მაშინდელ რუსეთს და ამიტომ სახლვარ გარეთიდან შემოჰქონდა ყოველწლივ 250 მილიონი ფუთი.

საქართველოში მხოლოდ ერთგან არის, **ტყიბულში**, ქვა-ნახშირის მადანი, მაგრამ ჯერ კიდევ ვერ არის საკმაოდ გამაგრებული, ვერ იძლევა საკმაო სიციხეს. ამ მადანში პოულობენ **გიშერს** (ლიგნიტს), ეს უფრო ახლად იწყებს დანახშირებას. გიშერის სამკაულებს (კრიალოსნებს, ქამარ-ხანჯლის მორთულობას და სხ. იმერეთში ამზადებენ. ძველ საქართველოში, ოლთისის მაზრაში აღმოაჩინეს ქვა ნახშირის მდიდარი მადანი. გამოუანგარიშიათ, რომ **ათასი მილიარდი ფუთი** ძვესო. ვნახოთ ვის არგუნებენ ამ მადნის ექსპლოატაციას, მემკვიდრე საქართველოს, თუ ვიგინდარას.

დღეს სახელმწიფოთა ძალა-უფლება ნახშირის რაოდენობით გაიზომება. ვისაც ეს შავი სხივები მზისა მეტი აქვს, ქო-

ნებ-ცხოვრებაც მის ხელთაა და სამხედრო ძალაც. მთელ ქვეყნიერებაზე ყოველ წლივ იხარჯება, სწვამენ 500 მილიონ ტონა (ტონა 61 ფუთია) ნახშირს. ამ 30 მილიარდ ფუთიდან ინგლისს აქვს შეძლება საკუთარი ნახშირი ყოველ წლივ დახარჯოს 200 მილიონი ტონა, ინგლისს მისდევს შეერთებული შტატები (ამერიკა) 160 მილ. ტონა, მერე გერმანია 100 მილ. ტონა, ხოლო საფრანგეთს ცოტა აქვს საკუთარი ნახშირი, სულ რაღაც 25 მილ. ტონა. ამიტომ ინგლისში ყიდულობს დანაკლისს.

II.

ჩვენ ვსთხრით დედა მიწაში ღრმა ორმოებს, ვიდრე მდნამდე ჩივატანთ. ამ ორმოებს შახტა ჰქვიან, ზოგი მათგანი ხუთ სართულიანია, თითქმის ნახევარ ვერსის სიღრმეთ ჩადის. ორმოს პირად სდგას უსაჰიროესი მაშინა (მანქანა), რომლის უშველებელ მორგვზე დახვეულია ფოლადის თოკი (ჯაჭვი), ამას მიუბამენ ხოლმე რკინის გალია-კალათებს, რომელშიაც სხედან მალაროს მუშები ორი სამი კაცი. მორგვის ჩატრიალება-ამოტრიალებით მალაროებში ჩადიან და ამოდიან მუშები. მორგვს ტორმოზიც აქვს, რომ უეცრივ არ ჩააქანოს და არ ამოაქანოს მუშებით სავსე კალათი. მუშებს თან ჩააქვთ წერაჭვი, ნიჩაბი და თავიანთი საგძალი.

პატარა ლამპების სინათლეზე თითქმის მთელი დღე მუშაობენ, სთხრიან მადანს, ქმნიან მალაროებს, გაჰყავთ გვირაბები, რომელნიც ჩვენს დერეფნებს ძლიერ ჰგვანან. მალაროების სიღრმეში ჰერს შედგმული აქვს ტივის ხეები, სქელი ფიცრები, იმ მოსაზრებით, რომ უცებ არ ჩამოინგრეს მადანი არ ჩამოწვეს კლდე-დედამიწა და ქვეშ არ დაიტანოს მუშები. მერე გაჰყავთ ბილიკები, გზები, აწყობენ რელსებს და სხ.

როცა ნახშირის ფენებს, შრეებს საკმაოდ დასთხრიან, დაანგრევენ, მერე ჩაპყრიან ხოლმე პატარა ვაგონტკებში და რელსებზე მოაგორებენ შახტის პირამდე, სადაც ჩამოკიდულია ფოლადის თოკი ზევით ჰახრაკით ასაწევათ.

ნახშირის გვირაბში არ შეიძლება ორქლით, ცეცხლით პატარა ლოკომოტივების გამართვა, პატარა რკინის გზით ნახ-

შირის მიგორება ორმოს პირამდე. არ შეიძლება იმიტომ, რომ მალაროები ნახშირის გაზით არის სავსე, რომელსაც ადვილად ეკიდება ცეცხლი. ხოლო მალაროებში თუ ცეცხლი ჩავარდა, დიდი უზედურება დატრიალდება ხოლმე — გადურჩებიან მღშები თუ დაიწვებიან, ძნელი სათქმელია.

აი ამიტომ ზეთის პატარა ლამპრებიც სავანგებოთ მოაწყო მეცნიერმა გუმფრი დევიმ სქელ შუშა ფარით და მართულის ქსელით, გაზის აფეთქების ასაცდენათ. ამ გაზს ჰქვიან მეტანი (CH₄) გუბე-ქაობები სავსეა ამ გაზით. ღვით შორს არ არის ის დრო, როდესაც ყველგან მალაროებს ელექტრონით გაანათებენ და მით დაიხსნიან ქვესკნელის ხალხს საშინელ უბედურებისაგან — ცოცხალი ადამიანი ქრაქივით, მაშხალასავით იწვის და ხსნა კი არსაიდან არის. წელიწადი ისე არ გაივლის, რომ გაზეთებმა ამბავი არ მოგვიტანონ, ნახშირის ამა და ამ მალაროში ცეცხლი ჩავარდაო.

* * *

სამაგიეროთ, შრომის შესამსუბუქებლათ, ცხენები შველიან ლოკომატივების მუშებს. მალაროებში (აკობებში, შახტებში) მართავენ ცხენის რკინის გზას, ერთს ცხენიანს. საინტერესოა ამ გონიერ ცხოველთა ამბავი. რკინის დიდ კალათაში ჩასვამენ ცხენს, ცხენი ფრთხება, წიხლებს ისერის, აფრატუნებს, მაგრამ რამდენიმე წამში ქახრაკი ჩაუშვებს ხოლმე ცხენს დედა მიწის სიღრმე-უფსკრულში, რაღა თქმა უნდა ვანგებარ ჩვენ ჯანით საღს, ღონიერ ცხენებს, აქვე მალაროებში უმართავენ ცხენებს თავლას, ბავას, რადგან მეტად ძნელია ცხენის ყოველთვის ჩაყვანა-ამოყვანა.

ცხენი შესანიშნავათ მომთმენი და შრომის მოყვარე ცხოველია. ქვესკნელში ათასობით სცხოვრობენ ჩვენი მეგობარი ცხენები. ადვილად ურიგდებიან თავის ბედს, ადვილად ეჩვევიან თავის ახალ ცხოვრებას, მთელს თავის დანარჩენ სიცოცხლეს ამ ქვესკნელში ატარებენ, სადაც ლამპართა სინათლე ძლივს ბეუტავს და ბუნებრივ სინათლეს კი მოკლებულ არიან, მზის ცხოველ მყოფელი სხივები აღარ ახალისებენ მათ ცხოვრებას. ცხენი შესანიშნავად ერთგულად მუშაობს, ჰპანს ეწე-

ვა აღამიანთან ერთად. სავსე ვაგონეტებს მიაგორებს ხოლმე შახტის პირისკენ. ზევით ატანილს ნახშირს აცხავენ, ხარისხის (სიდიდის) მიხედვით არჩევენ, იქვე ტვირთავენ რკინის გზის ვაგონებს და ისტუმრებენ საითაც საჭიროება მოითხოვს.

* * *

მალაროებში ცხელა, ბული სდგას, ამიტომ მუშები თითქმის რო ტიტვლები მუშაობენ, წერაქვით სთხრიან, ამტერევენ მადანს, მერე შეძვრება გამოქვაბულში და აქ მუშაობს მწოლარე; ხან გვერდზე წევს და ხან გულ აღმა. ზოგს ადგილას კი, სადაც სქლად ძევეს მადნის ფენი თუ შრე, ლაღმით, ბარუთით ანუ დინამიტით ააფეთქებენ ხოლმე მადანს. ამ გვარად იზოგება მუშათა ძალა, რადგან ერთბაშად ირღვევა უშველებელი ადგილი მდიდარ მადნისა.

მალაროს მუშა მეტ წილ თავის სიცოცხლისას ქვესკნელში ატარებს, მილიონობით დაითვლება ქვესკნელის ხალხი. მოკლებულ არიან აღამიანურ ცხოვრებას; ვერ ითბობენ გულს მზის ცხოველ მყოფელ სხივებით, თანაც მისი სიცოცხლე მარად განსაცდელშია. როცა მუშა მალაროში ჩადის, კარგად იცის რამდენათაც საშიშოა მისი ხელობა. ლამპარი ყოველთვის ვერ იხსნის სიკვდილისაგან. გარდა ამისა ალაგ-ალაგ ისეთი ნიადაგიც შეხვდება დედამიწისა, რომ ვიდრე მოასწრობენბ ოძების და ფიცრების შედგმას, კლდე მოინგრევა, მოირღვევა და ქვეშ დაიტანს ხოლმე თავგანწირულმ შრომელს, მალაროსმუშას.

მეტად დამაფიქრებელია ის გარემოება, რომ შახტებში ჩადიან სამუშაოთ პატარა ბიჭებიც. საბრალო ბავშვები ისევე მუშაობენ მალაროებში, როგორც მათი უფროსები. სთხრიან წერაქვებით მადანს და თითქმის მთელ დღეს ძალღ უმადურათ ატარებენ ქვესკნელში, სადაც ნახშირის ბული და მძიმე ჰაერი სულს უხუთავს ნორჩს სიცოცხლეს. მოკლებულ არიან სუფთა ჰაერზე თამაშობას, მზის სითბო-სინათლის ძალას, ნორჩი ჯანის გასამაგრებლად.

მეტადრე ინგლისში ბევრი ბავშვობა მუშაობს ნახშირის სათხრელად. ყოველ ცისმარე დღე 50.000 მოზარდი თაობა 13—15 წლისა ჩადის ჯურღუმულში, ბნელ და ნოტიო ღვიმეებში. აი, ეს მთელი ლაშქარი ყმაწვილებისა სწორეთ რო უნდა ჩაი-

თვალის დიდებულ და სათაყვანებელ ლაშქრათ მთელ დედა-
შიწის ზურგზე. როგორ არ სთქვას კაცმა: ბავშვები ქვეყნელში
შრომობენ, წვალობენ, ათას გაქვირებას განიცდიან, მხოლოდ
იმისთვის, რომ სხევებს, უცხო ხალხს სითბო-სინათლე შესთა-
ვაზონ, მიაწოდონ თავის ოფლის ნაღვაწი.

ღიად, მალაროს მუშა ბავში ადამიანურ ცხოვრებას მო-
კლებულია, ყოველ ცისმარე დღე თავს სწირავს, შიშს არ ერი-
დება, გულადად, მამაცათ ჩადის ბნელს ქვეყნელში და იღწვის,
იტანჯება, რომ სითბო-სინათლე მოუვლინოს კაცობრიობას.

* * *

ქვა ნახშირი აუარებელი იხმარება საზოგადოთ იქ, სადაც
საჭიროა წყალი **ორთქლად** აქციოს, ორთქლი კი **გაზათ** გადაიქ-
ცეს. ამ გაზს მოჰყავს მოძრაობაში უზარ-მაზარი მანქანები და
აუარებელი ჩარხები, ლოკომოტივები.

ქვანახშირიდან ხდიან აგრეთვე **სანათ გაზს**, რომლითაც
განათებულია დიდ-ქალაქებში სადგურები, ქუჩები და მოედნე-
ბი, ნახშირითვე ათბობენ სახლებს, აბანოებს, იზოგება შეშა,
შეშის გულისთვის კი ტყეებს ვანადგურებთ.

ასე საკვირველად გამოიყენა ადამიანის ღეთიურმა ნიჭმა
ის **ძალა მზისა**, რომელიც ბუნებას განგებ შენახული აქვს
ქვეყნელის სარდაფებში, საკუქნაოში. ღიად, ათას საუკუნოე-
ბის წინეთ ჩადუნები და ხეები ჰყლაპავდნენ მზის სხივების სითბო
სინათლეს და თან ჩაჰქონდათ სამარეში. დღეს კი ადამიანმა
მიაგნო განძს, მზის შავი სხივები ამოამზევა, ისევ ზევით ამოა-
თრია ნახშირის სახით და ახლა ამუშავებს მზის ნაპერწკლებს
თავის საბედნიეროდ, საკეთილდღეოდ.

მხოლოდ ერთი რამ კი ავიწყდება ადამიანს. მეტის-მეტ
სიხარბით, დაუზოგველად, უანგარიშოთ ხარჯავს მოჭირნახულე
ბუნების მიერ დაგროვილს ამ დოვლათს და განძეულობას. არ
ფიქრობს მომავლისთვის. ნათქვამია „ზღვა კოვზით დაილიაო„.
ბევრი მაგალითი გვაქვს თვალწინ. მამა-პაპის დოვლათი უდი-
რსმა მემკვიდრემ, თავაშეებულ ცხოვრებით უმიზნოთ **გაფლანგა**
და მისი შვილები კი დარჩნენ ულუკმო-პუროდ. აი რა მოე-
ლის კაცობრიობის მომავალ თაობას.

ილ. ალხაზიშვილი.

დანგრეული ოჯახი

(ლტოლვილთა ცხოვრებიდან).

კანასკნელმა მგზავრმაც გაიარა და ელი-
კო კი ისევ გაშტერებული იდგა.

— შშიდობით, ქალო, თითქმის ყურ-
ში ჩასძახა თანამგზავრმა მოხუცმა ელი-
კოს. — მე მეტი მოთმენა აღარ შემიძლიან.
ყური უგდე ბავშვებს, აი შენი ბარგი
ჩაიბარე. ყოჩაღათ იყავ, პატარა ფხა

გამოიჩინე. ქალაქში გადი, აქეთ-იქით მოიკითხე, უეჭველია,
თქვენისთანა უბედურებისთვის თავშესაფარი იქნება სადმე. სამი
წელიწადია „ბეყენცებით“ სავსეა ჩვენი ქვეყანა, ქალაქი აქმევს
კიდევ და ბინასაც აძლევსო: ფული რომ გქონოდა, იქნება სახ-
ლიც გეშოვნა, მაგრამ...

— ოჰ! კეთილო აღამიანო, ნუ დამტოვებ უნუგეშოთ.
ერთი ორ დღეს შეგვიკედლე, ბინა მიეცი ჩემ პატარეებს,
ქმარს ვიბოვნი და ერთი ათასად გადაგიხდი შენ სიკეთეს.
ემუდარებოდა ელიკო მოხუცს. — მხოლოდ ჭერ ქვეშ შეგვა-
ფარე, სხვა არაფერზედ შეგაწუხებ, გაცყიდი, დავაგირავებ,
რაც-კი რამ ნივთი მაბადია...

— ბინა, ჭერი?! მერე მე კი მაბადია, სარაიები მიდგას!
ჩემი კი მადლობელნი იქნებიან, სადაც მივდივარ, რომ ოთხ-
ოთხი უცხოებიც მივიყვანო! თავისებური ბუზღუნით მიუგო
ბებერმა.

— ბებია, ბებიაჯან, გენეცვალე, წავიყვანე შენთან!
ჩვენ დავიკარგებით ამოდონა ქალაქში, გზა არ ვიცით, არავის
ვიცნობთ, ხომ ხელავ დედა ავად არის, დახე როგორ კანკა-

ლებს! და პატარა ნატო მუხლებზედ მოეხვია ბებერს და სა-
შინელი ტირილი დაიწყო.

— ქრისტიანი თუ ხარ, ნუ მილაღატებ. მთელი გზა
მხოლოდ შენი გამხნევეებით გამოვიარე, კიდევ დამარიგე, მა-
სწავლე, მიწინამძღვრე... კვლავ შესტირა ყმაწვილმა დედამ.

დედაკაცი დიდხანს ყოყმანებდა, თითქო კიდევ უნდოდა
ამათ პატრონობა და თითქო თანაც რაღასაც, თუ ვიღასიც
ერიდებოდა, ელიყო კი იმის გადაწყვეტილებას ვაკეცილის
თვალებით ელოდებოდა და გულის ფრიალით იხრჩობოდა.

— აბა რა ვქნა! რა გიყოთ, თქვე საცოდავებო, თქვე ახლად
გამოჩეკილ წიწილებივით უსუსურნო! ბოლოს სთქვა დედაკაცმა და
იქვე ახლო მდგომ მუშას დაუძახა, ბარგით აკიდებული წინ გაიმ-
ძღვარა და ამათ ჩვეულებრივის გაჯავრებულის კილოთი შესძახა:

— აბა მომყევით, თქვე ბედკრულებო!

— შუა დღე გადასული იყო, როდესაც დაღალულ-და-
ქანცულები, ძლივს ფეხზედ მდგომი მგზავრები, მიუახლოვდნენ
ვერის სულ განაპირა უბნის ერთ ვიწრო ქუჩას, რომელიც
ვერის დაღმართიდან მტკვრის პირისაკენ ჩადიოდა.

ქუჩის ორთავ პირზედ სულ პატარა ქონხახები იყო გა-
შენებული ერთი ციდა კარ-ფანჯრით, პაწაწინა ბალკონებით
და ეზოებით. ერთ-ერთ ამისთანა პაწაწინა შენობის ფანჯარა
დააბრაზუნა ჩვენი მგზავრების წინამძღვარმა ბებერმა.

— უი ქა, დედიჯან, შენ მოხველი? შეჰყვირა ყმაწვილმა
ქალმა და უსუსური ბავშით ხელში, კარში გამოეგება. — მადლო-
ბა ღმერთს! მშვიდობით მოხველ! ჩვენ შიშით დავილიენით,
ისეთი ამბები გვესმოდა, ვითომ ბათუმი ძალად დაანგრიესო,
მცხოვრებნი ცხვრებივით გაირეკეს თათრებმაო... და უცებ
გაჩუმდა უცხოებიც რომ ამათ კარზედ გაჩერდნენ.

— მაშიკოჯან, მოკრძალებით უთხრა მოხუცმა თავის
ქალს: ეს საცოდავებიც გამოქცეულები არიან. დაიხოცნენ
სიარულით, ვაგზლიდგან ფეხით მოვდივართ, აბა ერთი შინ
შეგვიყვანე და იქ ყველაფერს გეტყვით...

— მობძანდით! მობძანდით! როგორღაც ცივათ და და
გაოცებით სთქვა მაშიკომ და სახლისკენ გაბრუნდა.

პატარა და ღარიბი იყო ახალი მასპინძლის სადგომი.

მთელი ოთახის სიგრძედ განიერი ტახტი იყო შეკრული და სულ გახუნებულნი ფარდაგი და ხალიჩა იყო გაშლილი. ტახტის თავს და ბოლოს ორი გახუნებული ჩით გადაფარებული მუთაქა იდო, პატარა ხის სტოლზედ პატარა „სამოვარი“ იდგა ჩაის იარაღით და რამდენიმე სკამი სტოლ გარეშემო. ერთადერთ ოთახის მორთულობას შეადგენდა ლამაზი კაკლის კამოდი, რომელზედაც ყაისნაღით ნაქსოვი სუფრა იყო გადაფარებული და ზედ ლამაზივე კაკლის ჩარჩოიანი სარკე იდგა.

ტახტზედ შვიდი-რვა წლის გოგონა იჯდა და გაბღვერილი უტკებოდა უცხო სტუმრებს, რომელნიც მობუზულები იდგნენ შესავალ კარებში.

— ამათმა უბედურობამ დამწვა, შესვლის უმაღ დაიწყო მოხუცმა, უპატრონოთ ვერ დავტოვე, სულ გამოუტყდელი, ხამები არიან. ამოდენა ქალაქში სად გაიგნებდნენ გზას და კვალს, თითქო ბოდიშით ამბობდა მოხუცი, მართალია, შენც ვიწროთ დგეხარ, მაგრამ ერთი ორიოდ დღით ბინა უნდა მისცე გაჭირვებულებს. მე ქალაქისა ავიც და კარგიც ვიცი და საცა იქნება ვაპოვნინებ თავშესაფარს. იქნება ღმერთმა მოხედოს და მალე იპოვნოს დაკარგული ქმარიც და ისევ თავის ოჯახს დაუბრუნდეს.

ელიკო და იმის შვილები ტახტის ბოლოზედ ისხდნენ და მადლობით შესცქეროდნენ თავიანთ პატრონ-თანამგზავრს, რომლის სიტყვები ჰპირდებოდა ამათ ნუგეშის და გზის პოვნას.

მაშკო კი ფიქრში იყო წასული. „რას იტყვის ჩემი ქმარი სამუშაოდან რო დაბრუნდება დაღალულ-დაქანცული და ამ ოთხ-ოთხ „ბეყენც“-ს რომ დაინახავს? მაგრამ რა უყო, მართლა, ამ საცოდავებს, ქუჩაში ხომ არ გავრეკამ? მერე რა კარგები არიან ეს ბალები! რა პატიოსანი შეხედულობისაა ეს ქალიც. კი არა გვანან ი ტილიან „ბეყენცებს“ რომელნიც დილიდგან საღამომდე დაწრწიან მთელ ქალაქში და სულს გვაძრობენ მათხოვრობით“.

— რას დაფიქრებულხარ, მაშკოჯან? შეაწყვეტინა ფიქრები მოხუცმა თავის ქალს. მამე ე პატარა აქ და შენ სამოვარი ავეჩიუხჩუხე ცოტა ოდენი შაქარი და ყავა წამოვიღე, საგზაოთ წამოღებული პურიც საკმაოთა მაქვს და ხვალისთვის ღმერთია მოწყალე.

— მეც მაქვს შაქარი, ჩაიც, ყავაც, ცოტაოდენი ყველი და პურიც, ხმის კანკალით დაუმატა ელიკომ და ბოხჩა გახსნა და ამოალაგა სუყველაფერი რაც რომ გააჩნდა.

მალე სტოლზედ სამოვარი ჩუხჩუხებდა და იმის გარშემო შემომსხდარნი სტუმარ-მასპინძელნი გემრიელად შექცეოდნენ ჩაისა, ელიკოსაც კი თითქო დროებით გადაყარა გავლილი ვარა-მი და უნუგეშო მომავალი და პირზედ დიმილი ჰქონდა მომდგარი.

— დედიჯან, ჩუმათ ეტუტუნებოდა ნატო დედას, ამათ მარტო ეს ერთად ერთი ოთახი აქვთ, ჩვენ სადღა უნდა დავიძინოთ? მე კი ძრიელ მეძინება, დავილაღე, ფეხები მტკივა...

— სუ! სუ! გენაცვალე. ჩურჩულითვე უპასუხებდა დედა გოგონას.—სუყველაფერი უნდა მოვითმინოთ. ხომ ხედავ მეტი გზა არა გვაქვს. ვნახოთ ღმერთი რა ნუგეშს გამოგვიჩენს! მიხო და ლელი კი ბავშურის უზრუნველობით ექიკეკებოდნენ მაშკოს ქალს ბათუმში დარჩენილ სათამაშოებზედ.

— მე ისეთი დიდი, დიდი ბურთი მაქვს კვებულობდა ლელი, ისეთი დიდი, რომ დედამ ვერაფერში ჩასტია, რომ წამოეღო. მამამ მე მიყიდა და ნატო კი მართმევს ხოლმე.

— გოგის ცხენი აქვს, რუხი კატა, იცი, ცოცხალი კი არა, სათამაშო. ფეხებზედ გოგორები აბიათ და იმითი ვათრევთ ხოლმე ოთახებში.

— მე ხერხი მაქვს, ნიჩაბი, თოხი, ამობდა რვა წლის მიხო. ეზოში ბახჩას ვთოხნი, სახლის პატრონი როდი მიჯავრდება! მეუბნება შენ კარგი მუშა ხარო, ღმერთმანი!

მაშოს ქალი, თუმცა შვიდი წლისა იყო, მაგრამ თავიანთ ვიწრო და ქუჩკიან ქუჩის მეტი არა ენახარა, ქალაქისა არც ავი იცოდა და არც კარგი და გაკვირვებით უსმენდა ბავშებს.

— ნამდვილი ხერხი გაქვს? თოხი რკინისა? ეკითხებოდა ქალაქელი თავის ამხანაგს.—რატო თან არ წამოიღე, აქაც გაეაკეთებდით ბახჩას.

— მაშ, რკინისა; ხერხიც კბილებიანია, გაღესილი, როგორც შეშის მხერხავებსა აქვთ, მხოლოდ ცოტა პატარაა, მაგრამ შეშებს კი მეც გადავხერხავ ხოლმე.

არც თუ ყმაწვილი დედები იყვნენ ჩუმათ, იმათაც მალე გააცნეს ერთმანეთს თავთავიანთ გარემოება. გოგის დაკარგვის მოგონებაზედ, იმის დედის ვარამზედ, მაშეკომ მაგრა მიიკრა გულზედ თავისი ქორთა ბიჭი და ნათლათ წარმოიდგინა. ელიკოს გულის დუდილის სიღრმე და ზეცას შეჰხედა: ოხ ღმერთო, ჩემ მტერსაც ნუ გააცდევინებ ამ გვარ უბედურობას,—ქმარი, შვილი, ოჯახი, შეძლება დაჰკარგე ერთად? ოჰ, რა უსამზღროა შენი უბედურობა!

— უსამზღროა, უსამზღროა! საშინელის ქვითინით წარმოსთქვა ელიკომა—წყალს იქით გზა აღარა მაქვს, მაგრამ რა ვუყო ამ საცოდავებს?

— კარგი, კარგი! ცრემლებს ნუ აფუჭებინებ შენ მშვენიერ თვალებს, თავისებურად შეუტია მოხუცმა ელიკოს. მოთმინებით იყავ, იქნება ღმერთმა მოგხედოს ქმარიც იპოვნო, შვილიც, ოჯახიც, მაშინ ჩვენ გეწვევით ბათუმში და გვაქეიფე-

ამასობაში კიდევ შებინდდა, ოჯახის პატრონი, ჩილინგდარი სვიმონა სამუშაოდან მოვიდა სახლში და პირი ღია დარჩა, როდესაც თავის სიდედრის გარდა, ოთხი სხვა ადამიანიც დაინახა.

— რას გაშტერდი, ჩემო სიძე ბატონო, ალერსით და თან ოხუნჯაბით უთხრა მოხუცმა ხელოსანს.—სტუმარი ღვთისაა, შვილო. ერთ ორ დღეს უნდა შეიხიზნო ეს გზა აბნეულნი და ღმერთი გადაგიხდის სამაგიერს!

— სტუმარი ღვთისაა! შეჰღრიალა სვიმონამ, რომელიც კარგა ლაზათიანათ შეზარხოშებული იყო.—შენ უთოთ არ იცი რომ გირვანქა პური ხუთი მანეთია, ბოთლი ღვინო რვა მანეთი, ხორცი ექვს მანათი და ამ ფასებში ჩვენც სიმშვილით ვიხოცებით, არამთუ სტუმრებს გაუმასპინძლდეთ! მერე მაგისთანა სტუმრებს, კნიაზებს და მათ ჩამომავალთ! უთუოთ გლეხებმა გამორეკეს სოფლიდგან და აქაურ გლეხებს მოგვაშურეს! ახლა ჩვენ დაგვასხდებიან თავზედ?

ელიკო შვილებით ზეზე წამოხტა, კარებისაკენ წავიდა, თითქო გასაქცევათ, მაგრამ სასოწარკვეთილებით შესდგა და სიბნელე რო დაინახა აბუზული, გაუბედურებული გადაეხვია შვილებს, რომელნიც შიშისაგან კანკალებდნენ.

— სუთ! სუთ! ჩვეულებრივის რიხიანობით შეუტია ბავშვებს ბებერმა მეგობარმა და ელიკოს მხარზედ ხელის დადებით უთხრა:

— ნუ გეშინიან, დამშვიდდი! მე აჯილღა ელისაბედს მეძახიან და ეგრე რიგად არავის დავეჩავგვრინები! მე დაგპირდი პატრონობას და კიდევ გიპატრონებ!

— შენ, შენ კი, სიძე ბატონო! გრცხვენოდეს? რვა მანათიან ბოთლი ღვინით გამომთვრალხარ, უკანასკნელი გროში მიგიცია ღვინოში, შინ ხელცარიელ მოდიხარ და ცოლშვილს და სტუმართ ცარიელ ქერქვეშაც არ აყენებ? მადლობა ღმერთს გაზაფხულია, ჩვენ ცის ქვეშაც კარგათ გავათენებთ...

— მაშიკოჯან, ჩემი მობარებული საფენი და ლოგინი სადა გაქვს? შამეცი. კარზედ, კუთხეში სადმე მიუგებ და მეც ამათთან ერთად მივიძინებ.

ამათმა დიდხანს იტირა და იყოყმანა იმაზედ, თუ რა გზას დასდგომოდა, ბოლოს ისევ სახლში გაბრუნება გადასწყვიტა. — იქნება ბატონი მოსულა კიდევ სახლში, ან სახლი ხომ ისევ იქ დაგვიხვდება, მივალ და თავს შევფარებ. ქალბატონი თუ მოგვეძნის, იქ უფრო ადვილი საპოვნელი არ ვიქნებით! და ნელის ნაბიჯით, მოტირალის გოგით ხელში გაუდგა ქალაქის ქუჩებს. თუმცა ვაგზალზე ამის მეტად არ ყოფილა, მაგრამ ის კი კარგად დაახსოვდა, რომ ამათ სადგურიდგან დიდი მანძილი არა ჰქონდათ გავლილი და მართლაც სულ ორი სამი შესახვევის შემდეგ, მიადგა იმ ვიწრო, მაგრამ ლამაზ და სუფთა ქუჩას, რომლის თავშიც გამოჰქიმული იდგა დიდი ლამაზი სახლი და რომლის ქვემო სართულში მოთავსებული იყო იმის ბატონიანთ ლამაზი, ოთხთახიანი ბინა.

ამათი გულის კანკალით მიუახლოვდა თავიანთ კარფანჯარა ჩაკეტილ სადგურს და სიხარულით ცას დეეწია, როდესაც შესავალ კარებში პატარა „ქედანა“ მოეგება, ლაქუცი დაუწყუო, ხელების ლოკვა; პატარა ძალი მეტის სიხარულით სულ წმუკუნებდა, გარბოდა-გამორბოდა, ფეხებში უვარდებოდა გოგისაც, რომელიც ძალის აღერსზედ მთლად გამოფხიზლდა და სიცილ ხარხარიც კი დაიწყუო.

მაგრამ პირველმა სიხარულმა მალე გაუარა. მთელი სახლი დაცარიელებული იყო. სახლის პატრონიც და მდგმურებიც გაიხიზნენ და დარაჯათ დაყენებული ბებერი რუსიც კი აღარ-სადა სჩანდა.

რა ექნა საწყალ გოგოს! ცარიელი კედლების ყურება ხომ არ გააძლიძობდა. პური კი ძრიელ შიოდა ამასაც და გოგის ხომ სიმშლილისაგან ფერდი ფერდს ჰქონდა მიკრული და განუწყვეტლად ბლაოდა:—დედა, დედა! პური მინდა!

— რა ვქნათ, რა ვქნათ! სიმწარით ტუჩებს იკვებდა ასმათი და შესავალ კარებზედ ჩაჯდა დამძარბულ-დაფიქრებული.

მთელი ქუჩა მკვდარივით გაჩუმებული იდგა. ყველა კარები გამოკეტილი იყო, ადამიანის სული არსად ჰაჰანებდა. აქა-იქ ქედანასავით უპატრონოთ დარჩენილი ძაღლები დაწყევწყავებდნენ და საერთო სიჩუმეს და სიცარიელეს შესაზარხასიათს აძლევდა.

სალამო მოტანებული იყო და სიბნელის მოახლოვების შიშით ასმათის მწუხარება ერთი ათათ ხდებოდა. უცებ ქედანამ შეგპყეფა.

— შენ, ეი! პატარა ქალო, ვინა ხარ? არ იცი აქ სად სდგას ალექსი გიოშვილის სახლობა? შორიდგანვე ჰკითხა ასმათს მოსულმა კაცმა, რადგან დაქინებულ ქედანას ყეფისა ცოტა არ იყოს შეეშინდა და ახლო მისვლა ვერ გაბედა.

— გიოშვილი? გიოშვილი ალექსი?! ოჰ! როგორ არ ვიცი, სიხარულით შეჰკივლა ასმათმა და უცხოს მიეგება.— ვინა ხარ? რა გინდა? გიოშვილის ამბავი ხომ არ იცი? ბატონი ხომ არ გინახავს? ზედიზედ აყრიდა კითხვებს გოგონა მოსულს და მოუთმენლობით კანკალებდა.

— მოიცა, მოიცა! შენ თითონ ვინა ხარ? ან თუ იცი სად არის ალექსის ჯალაბი, თითონ ის მინდა ვინახულო, იმის ქმრისგანა ვარ გამოგზავნილი. ის თითონ საავადმყოფოში წევს, ძალიან ავათ არის და ცოლს იბარებს სანახავათ.

— ქალბატონი შეილებით გაიქცა რკინის გზით, როგორც ყველა სხვა... სად წავიდა არ ვიცი,— შესტირა მთხრობელს ასმათმა, და მე და ეს პატარა გოგი კი ვაგზალზედ დავრჩით და ახლა აქ მოვედით, მაგრამ აქ არავინ არის, სახლი

ცარიელია და დაკეტილი. სიმშლით ვკვდებით... წაგვიყვანე ბატონთან, წაგვიყვანე!

— მე ეხლა ვერ წაგვიყვანო. დაბარებული არა მაქვს. წავალ, ყველაფერს ვეტყვი და თუ თქვენი წაყვანა ლაზარეთში შეიძლება, მაშინვე დაებრუნდები და წაგვიყვანო. და მანამ ასმათი გაანახლებდა თავის მულარას, ის უკვე წავიდა.

ასმათი ისევ მარტო დარჩა. ჩამობნელდა, გარშემო გამეფებულმა სიჩუმემ და მშვიერი ძაღლების წკავწკავემა შესაზარავათ იმოქმედა პატარებზედ. გოგლი საცოდავად მიეკრა თავის ერთგულ გამდელს და სული განაბა; ერთად ერთ ნუგეშს პატარა გოგოსას ქედანა შეადგენდა. ის ამის ფეხებთან იწვა და დაღონებულის თვალებით შესცქეროდა, მარტო ხანდისხან საშინლად ამოიკვნესებდა ხოლომე და უფრო ახლო მიიწვედა უნუგეშოთ დარჩენილ ბავშვებთან.

ასმათი გზას უყურებდა დაჟინებით და იმედს არ ჰკარგავდა, რომ ბატონი უთუოთ ამათ წასაყვანათ გამოგზავნიდა და ალაგიდგან არ იძროდა.

შუა ღამე გადავიდა და წასაყვანათ კი არავინ მოდიოდა. კარგა აცივდა, ზღვის მხრიდგან სინესტე და ცივი ნიავი უბერავდა. გოგის თუმცა ჩაეძინა, მაგრამ სიცივისაგან მაინც კბილები უწაკწაკებდა. ასმათის მდგომიარება საშინელი იყო. შიში, შიმშილი, სიცივე ერთმანერთს ეჯობებოდნენ პატარა გოგონას გაუბედურებაში და ისიც იწოდა, იღვენთებოდა, გული ეპატებოდა.

ქედანა უცებ წამოხტა და სახლის უკანა ეზოსკენ გაექანა. ასმათის ძახილზედ უკანაც აღარ მოიხედა. საწყალი გოგო ამ ერთად ერთ ნუგეშ მოკლებული უფრო მოიკუნტა, უფრო შეკრთა, მაგრამ ქედანა ისევ მალე დაბრუნდა და გოგოს ლაქუცი დაუწყო, მერე ისევ გაიქცა, ისევ დაბრუნდა, ისევ ლაქუცი დაუწყო, წკმუტუნით, კულის ქნევით თითქო რაღასაც სთხოვდა, ასმათი მიუხედა, რომ ძალლი იწვევდა ადამიანს სხვაგან სადღაც და ზეზე წამოდგა, ქედანა მაშინვე გაიქცა და კვლავ ისევ მოირბინა. ეხლა კი ნამდვილათ დაეტყო ძალღს ასმათს სხვა გზას უჩვენებდა და ისიც გოგით თან შიშით და მოკრძალებით გაუბედავად გაჰყვა უკან.

სახლის უკანა კედელს მიშენებული ჰქონდა ფიცრის სამხარეულო და იმის კარებიც გამოკეტილი დაუხვდათ.

მაგრამ უდარაბო ფანჯარას შუშა ჩამტვრეული ჰქონდა და ქედანა იქიდგან გადახტა ჩაბნელებულ ოთახში და კვლავ წკმუტუნნი და ლაქუცი დაიწყო.

ახლა კი მიხვდა ასმათი ჰკვიანი პირუტყვის სურვილს და ფანჯარაში ხელი შეჰყო, მალე იპოვნა ჩანგალი, რომლითაც ფანჯარა იყო მოკეტილი, გააღო და თითონაც ოთახში გადავიდა. ქედანას სიხარულს სამზღვარი არა ჰქონდა. ის ხტოდა, დარბოდა, წკმუტუნებდა და კუნჭულში მიდგმულ ყუთთან მირბოდ-მორბოდა.

ასმათი ამასაც მიუხვდა და ყუთში ხელი ჩაყო და მხოლოდ ახლა მოაგონდა, რომ ელიკომ ამას წინათ ქედანასთვის. იმ ყუთში ძველი საბანი ჩასდო და ეხლა ამან სიხარულით ამოიღო. გაბერტყა, ხელი გაუღს-გამოუღსო და კუთხეში მიდგმულ ტახტზედ გადაშალა. ასმათმა ნახევარზედ აკანკალებული გოგი მიაწვინა და ნახევარი ზემოდან დახურა, ფანჯარა ისევ მაგრა ჩაკეტა და ის იყო თითონაც ბავშვთან მოკუნტებას აპირებდა, რომ ტახტის გვერდით მდგომ სტოლზედ სიბნელეს შეჩვეული თვალით გაარჩია პატარა ლამპა და ლამპის დანახვას ედ ისიც კარგად გაახსენდა, რომ ელიკოს ჩვეულებათ ჰქონდა ყველა ლამფასთან წუმწუმის დადება და მაგიდას ხელების ფაცა-ფუცი დაუწყო და სიხარულით კინალამ შეჰკივლა, როდესაც, მართლა, წუმწუმმა თავის ალაგას იპოვნა. წამზედ ლამფა აანთო და სიხარულით დაიყვირა: ღმერთო ჩემო, აგერ ჩემი ლოგინი, აგერ ჩემი ძველი პალტო, კოკით წყალი... იქნება შკაფშიაც იყვეს რამე შესაქმელი?! და ხელების კანკალით გააღო. ოჰ, ბედნიერება? იქ ფიცარზედ უშველებელი ფურნის პური იდო და მის გვერდით გუშინწინდელი სადილის ნარჩენი ქვაბით წვენი. ესეც კარგად გაახსენდა ასმათს. პური ძრიელ დიდი იყო და ელიკომ გატენილ ბოხჩაში ველარ ჩასტია და იქ გაუშვა.

ასმათმა ლოცვა არ იცოდა, მაგრამ სახლის კერს მაინც თვალეზი აღაპყრო და ვიღასაც, თუ რაღასაც, მხურვალე მადლობა შესწირა შიმშილის და სიკვდილისაგან გადარჩენისთვის და აღტაცებული ეანბორა პატარა ცუგრას და ვანშამი გაუზიარა.

ექ. გაბაშვილი.

(შემდეგი იქნება).

დავით კლდიაშვილი.

(ოცდაათი წლის სამწერლო მოღვაწეობის გამო).

უსეთის სამხედრო სასწავლებელში მიიღო განათლება დავით კლდიაშვილმა და თავისი ახალგაზრდობა ძველი რუსეთის ჯარში სამსახურს შეაღწია. მაგრამ ის არ იყო დაბადებული

იარაღის ჩხარუნისათვის; ის ვერასოდეს ვერ იქნებოდა სამხედრო პირი, ოფიცერი — ამ სიტყვის სრული მნიშვნელობით. მას განგებით დაჰყვა ფიქრისა და აზროვნების უძლეველი მოთხოვნა და დიდი ნიჭი დაკვირებისა. მიტომ იყო რომ, მიუხედავად ყოველი დამაბრკოლებელი გარემოებისა, მან მძლავრად აღბეჭდა თავისი ნაფიქრი, ნააზრვეი და ნაგონი.

დააკვირდით მის სახეს: მსუბუქი, ცოტათი დამცინავი ღიმილი გაუბედავით დასთამაშებს მის ბაგეს, ლამობს საესებით გაშლას; მაგრამ მისი თვალები ამავე დროს ისეთი ნაღვლიანი სათნოებით იცქირებიან, რომ ტუჩებზე ათამაშებული ღიმილი ვეღარ ბედავს დაეუფლოს მთელ სახეს და ჰქრება, ილესება ამ ნაღვლიან სათნოებაში.

ასეთვე გამომეტყველებით უცქერის დავით კლდიაშვილი ცროვრებას და აღამიანებს. ნიჭიერი მხატვარი მკითხველსაც მსგავსივე გონობებით ავსებს: მისი მადლიანი ნაწარმოები პირველად ჩვენც ღიმილს გვგვრის.

რატომ?

ის გვიხატავს აღამიანებს სასაცილო მდგომარეობაში. სასაცილოა გაღარიბებული აზნაური სოლომონ მორბელაძე, მაქანკლობით რომ ცდილობს გაჭირვებიდან თავის დაღწევას.

სასაცილოა პლატონ სამანიშვილი, რომელიც საკუთარი მამისათვის საცოლოდ ორ ნაქმარევსა და უშვილო ქვრივს დაეძებს — იქნებ მამა ჩემს შვილი არ შეეძინოს და ჩემი პატარა მამული გასაყოფად არ დამირჩესო.

მოძრაობითა და სიცოცხლით აღსავსეა დ. კლდიაშვილი-საგან დახატული ყოველი სურათი და ამავე დროს უმეტესობა სიცილის მომგვრელია. თვითონ მისი გმირებიც, გაღარბებული იმერელი აზნაურები, ერთმანერთსა და თავიანთ თავსაც კი თითქოს მუდამ მსუბუქი, იმერული ხუმრობით ეპყრობიან, დაცინვით უცქერიან. მკითხველიც მზათ არის უზრუნველათ, გულიანათ გაღიხარბაროს. მაგრამ ამ ადამიანების ცხოვრება მეტის-მეტად სავესა წვრილმანობით; ყოველი მათი მისწრაფება უღირსი მიზნისაკენ მიიმართება. არც თვითეული ადამიანის ცხოვრებას, არც ამ ადამიანთა გროვის ცხოვრებას მთლად — არ ანათებს მაღალი აზრი.

ეს წვრილმანობა, ეს დაკნინება ადამიანისა გულის ტკივილით აღუნიშნავს ავტორს და მკითხველიც ვეღარ იცინის გულიანათ. მის გულშიაც ნალველი იბუდებს.

დ. კლდიაშვილის შემოქმედება აღსავსეა სიცოცხლით და მოძრაობით. განსაკუთრებული სიცხოველით აღბეჭდილია შიგ იმერეთისა და იმერელ-აზნაურის ცხოვრების თავისებურება.

მაგრამ დ. კლდიაშვილი სრულებით არ არის მარტო ერთი კუთხის მწერალი. მის იმერელ აზნაურში ჩვენ ვხედავთ არა მარტო იმერელს, არა მარტო აზნაურს, არამედ კაცს მისი კაცური სისუსტით, უძლურებით, ნაკლულევანებით. ვხედავთ როგორ იზნიკება ადამიანის სული, სანამ ახლად შექმნილ პირობებს შეეჩვეოდეს; როგორ ეწყვეტება აქეთ-იქით, მანეში გაბმული ჩიტივით. და ჩვენი გული ადამიანის უძლურებისა და ტანჯვისადმი თანაგრძნობითა და სიბრალულით ივსება.

ყველაზე მეტად სწორეთ ამით არის დასაფასებელი ჩვენთვის დ. კლდიაშვილი. იმას მიეყვართ მსუბუქი გრძნობებიდან უმაღლესსა და უღრმესი გრძნობისაკენ.

ჩიტო.

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

რედაქციაში იყიდება სურათი

წარსულთა

ხსოვნას.

ფასი 5 მან.

ქართული
ლიბრარიონი

1920
1/1

საქმავშილო ნახაბიანი ჟურნალი

===== **ჯ ე ჯ ი ლ ი** =====

დაარსებული 1890 წ.

მიიღება ხელისმომწერა 1920 წ.

შთაქრობის დახმარებით გვეჯილი უზრუნველყოფილი იქნება.

ხელისმომწერლები დროზე მიიღებენ ჟურნალს.

ჟურნალში ორი განყოფილებაა: პატარებისათვის და მოზრდილთათვის.

————— წლიურათ ეღირება 100 მანეთი. —————

ჟურნალმა მიანაწიდეობას აღებუნ საუკეთესო მადება და ახლათ შემდგარი კომისია შეეცდება ჟურნალის ნორჩ მკითხველებს მიაწოდოს საღი გონებრივი საზრდო.

მისამართი: თბილისი, საუმაწვილო ჟურნალი „გვეჯილის“ რედაქცია (არტილერიის ქ., № 5).
რედ.-გამ. ან. წერეთლისა.

F 51
1920